

OBROUČKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. IV.

Turč. Sv. Martin, 31. Augusta 1873.

Číslo 8.

Hajdúkova nevesta.

Povešť z bulharského života.

(Dokončenie.)

V.

Môže vám byť vznešené dielo srdca, výtvor umeleckého ducha: no nedá sa pripodobniť láske hajdúkovej!

Dávajte hajdúkovi za lásku jeho zlato, hodnosti svetské, on tým pohrdne. V láske, ktorú mu odkúpiť, alebo rozbúrať chcete, má život, má junáckosť, má — všetko!

A keď mu preca jedna nešťastná hodina z hradu lásky rummy tvorí, — čo myslíte, čo hajdúk vykoná?!

Uvidíme!

Marko, ktorý prisahal pomstu a slúbil osvobodit Sabinu, dá nám odpoveď sám.

Po Balkane vyprávajú si Turci divné veci.

Derviši v Drinopoli, ktorí po žobračke po krajine chodievajú, sú rozvzteklení. Už piateho zo súdruhov svojich mrtvého našli, i nevedia to uhadnúť, kto tých ubiť mohol.

V niektorých bulharsko-tureckých osadách, v minaretoch¹⁾ nehľása muezzín²⁾ svoje: „Allah je veľiký.“ Turci ráno, keď dlho ne-

volal veriacich k modlitbe, našli ho v minarete mrtvého. Niekde novozvolený muezzín sotva že prvýraz večer zavola: „Allah je veľiký,“ už bol mrtvým.

A to bolo najdivnejšie, že od krátkeho času všade po Bulharsku dialy sa takéto vraždy. Niekde Turci Bulharov, ktorým tie nočné vraždy pripisovali, prenasledovali.

Rozvzteklenosť Turkov sa zväčšila. V noci horievaly už i mečety¹⁾ a turecké chyže. Po úžitiach Balkanu, padalo Turkov jako múch pod ranami dieferdanov hajdúckych.

„Snad sám Allah nás z édenu²⁾ strieľa,“ mrmľali si jeho zaslepenci a už na cesty sa vydat

neopovážili. I subaši na Turbici sa prerie-dili. V jednu noc šiestych našli mrtvých.

Baša nišský všetkých kyajov, begov³⁾ a sandzakov⁴⁾ povolal do divanu⁵⁾ na Niš. Turci a poturčenci vydržovali tu o vraždách a Bulharoch divan. Kyaja turbický v dívane

FRANTIŠEK VÍŘAZOSLAV SASÍNEK.

¹⁾ Okružla vážička pri modlitebnicah tureckých. ²⁾ Hlásnik na minarete.

¹⁾ Báječné nebe. ²⁾ Knieža. ³⁾ Knieža s dvoma zástavami, ktorý je podriadený kniežaťu s tromi zástavami. ⁴⁾ Rada. ⁵⁾ Malá modlitebnica.

nevyzradil, že v zajatí drží Bulharku, pre ktorú Marko na „pravoveriacich“ tak zvláštne pomstí.

Na Dupnici, na „Junáckej Paseke,“ shromazdená je milá spoločnosť. Sú to chlapi jako kráľovskí orli, svobodní jako slnko Božie. Všetci sú rovno oblečení, jakoby jích jedna matka bola priozdobila. Len jeden z nich, ten v samom kruhu, má pero za fozom, odznak to vodcovstva. My poznáme v ňom Marka, ktorý je teraz harambašom.

A čo tito junáci tu v tej hore robia?

Víno si upijajú a besedujú.

„Turek nepije víno,“ vraví Marko, „i opovrhuje darom Božím. Pite, bratia hajdúci! Váš harambaša je dnes jako dieťa veselý. Hajdúci, žehnám ten deň, v ktorom nám matky život daly. Slávim Boha, že nám dal vieru svoju najsvätejšiu, Syna Svojho a že nám túto vlasť krásnu stvoril. Žehnám srdcia naše, ktoré nenávidia Turka a milujú svätú svobodu. Preto pijem čašu túto na blaho otčiny, na strach Turkom a šťastné osvobodenie vašej posestrimy Sabiny.“

„Daj to Bože!“ zvolali radostne hajdúci a vyprázdnilí čaše svoje.

„Mne sa lúbi život náš,“ hovorí Marko.

„Volní sme jako orli a Turkov máme dost na ubitíe. Všetci sme bratia a k tomu hajdúci cti bulharskej. Vo všetkom sme rovní; bratia sme po viere a krvi, bratmi sa i dľa svätého pobratimstva stať máme. Števo, nalej nám vína, aby sme pobratimstvo naše, pokiaľ to otec popa neurobí, potvrdili.“

Števo natočil vína a každému do čiaše bohate lial, takže sa i z čiaše von vylievalo.

„Hajdúci,“ vraví Marko, keď Števo každému vína udelil, „bratia, viete, že Sabinu ten pes zajal a v Turbici sa s ňou — —“ Nie, napred ju súdiť nebudem. Prisahal som pomstu a Sabinu, moju nevestu a vašu posestrimu osvobodím. Žiadam si to, aby ma ešte raz tak lúbo svojim Markom pomenovala, potom nech sa so mnou stane, čo Bôh dá. Vy všetci, keď vás bratia Sabiny ku pomste sestry svojej vyzvali, za jej pobratimov vás vyvolili, vyslyšali ste jích prosbu a sv. Sava je vašim svedkom, že ste ju plnili. Viete, že ničoho nemám, len srdce, ktoré po

Sabine je vaše. To vám darom podávam. Turci sa divia, že muezzíni jako psi hynú, derviši blato žerú, mečety a tie druhé pekelné hniezda horia. Jedon z vás bol tam, druhý tam a — práca sa nám darila. Večná to škoda, že dnes nemôžeme byť všetci spolu! Musí to tak byť, veď dnes z Nišu odchádzajúcich divančikov musíme na cestách preriadiť. Je to hajdúcka zábava! I bratia Sabiny škrypu zubami, že sestru svoju, vašu posestrimu a moju nevestu nepomáhajú nám osvobodiť. Ale — tak to musí byť, veď nechceme, aby Belinu zničili Turci. My mstili sme sa a — mstíť sa ešte budeme. Turci sa trasú a divanujú dnes v Niši, kde o nás ti pekelníci hovoria. Dožili sme deň všeobecnej pomsty, lenže tento deň bude i dňom vynútenej lásky. Ja ničím vás odmeniť nemôžem, len posvätným pobratimstvom. Vaše žiale budú mojimi žialmi; vaše pomsty, mojimi pomstami, vaša viera a vaša láska, mojou vierou a láskou. Matka Sabinina prisľúbila mi dcéru svoju, ktorá je teda mojou nevestou, a vy pomáhate mi osvobodiť nevestu moju: preto pijem túto čašu s vami a stávam sa v mene Božom vašim pobratimom.“

„Nech Boh dá šťastia a každý deň na pušku Turka!“ zvolali uradovaní hajdúci, vypili víno a stali sa bratmi.

Marko vstál hore, tak i jeho súdruhovia.

„A teraz podajme si ruky,“ riekol Marko a hajdúci s úctou podávali si ruky.

„Živio pobratimstvo a hajdúctvo,“ zvolali všetci a vyhodili fezy svoje od radosti po hajdúcky do výsky.

Keď si zase všetci posadali, upreli jedni zrak svoj na Števu, jakoby ho núkali, aby jim natočil vína, druhí hovorili medzi sebou a tak sa zabávali.

„Števo,“ zvolal Marko, „my nebudeme dnes piť, aby nebolo pri mnoho pre myseľ. Bratia, hajdúctvo cti našej povstane a Turka ničť budeme. Vierou hajdúctva je: Bôh Trojjediný — a jeho prácou: ničenie Turka. K nám sa budú urazení otcovia utiekať; devy poškrnené a naša pravoslavná viera v nás po Bohu, najde svojich ochrancov. Náš dom je veľiký Balkan; naša odmena: svobodné Bulharsko. My pre potomstvo pracujeme;

jeho je budúcnosť. Keď mňa nebude, veď harambašova hodina smrti je vždy blízka, vy hajdúctvu padnúť nedáte, ktoré, pokým je Turek na Balkáne, nepadne ale sa rozšíri. A keď anjel smrti dušu od tela odlúči, každý hajdúk milosti Božej poručí dušu svoju.“

„Brat náš, harambašo,“ zvolal jedon z hajdúkov, „pravdu hovoríš, to mi vraví duša moja. Rozveseľ sa, brat harambašo! Keď chceš, usmrtím ti nišského muezzína.“

„Brat náš, harambašo,“ zvolal druhý, „ja ti hneď štyroch dervišov zajmem a oddám.“

„Brat náš, harambašo,“ zvolal tretí, „ja ti dnes, keď chceš, pozdrav z Turbice od Sabiny prinesiem.“

Takí sú hajdúci!

Čím väčšie nebezpečenstvo jedon pre-
stane, tým je slavnější u súdruhov svojich. A toto hajdúctvo práve je nádeja Bulharov, bo len ono raz i svobodu Bulharska vydobije.

„Živ vás Bóh!“ zvolal Marko, keď návrhy svojich súdruhov vypočúval. „Sava môj, ty si smelý, keď pozdrav z Turbice od mojej nevesty chceš mi priniesť. Vidím, že vieš, čo tomuto srdcu chýba. Nie tak, bratia! My dnes nepôjdeme na muezzenínov a dervišov. Nie sám Sava, my dnes všetci pôjdeme na Turbicu. Musíte už raz poznať svoju posestrimu a ja vidieť svoju milenú nevestu, musíme pomstiť Bulharsko, vieru Kristovu, nevinnosť diev nášeho rodu!“

„Marko,“ ohlásil sa Sava, „prečo my s tebou len vidieť máme svoju posestrimu a tvoju nevestu? Či snáď myslíš, že ju neosvobodíme?“

Všetci pozreli na Marka, a v očiach jeho čítali odpoveď na Sávu otázku. Tajnosti urazenej duše sú posvätné, ktoré, keď sa jich niekto dotkne, život nám ukracujú.

„Viete, že je Sabina v tureckých rukách,“ odpovedal Marko, „a Turek našu nevinnosť nepozná. Ten biedny jích prorok vymyslel, že sestry naše sú k rozkošám jeho veriacich od Boha stvorené. Možno, že i Sabina — Ale, nie! Ona Markovi vernosť prisahala a a tú nikdy nezruší! Moja nevesta vernou zostane. My dnes na Turbicu pôjdeme; možno, že Sabinu len vidíme a ona i my — umremo.“

„Nevieme, harambašo,“ vraví Sava, „jako nás na Turbicu zavedieš, veď mocne je obsadená a nás je len malá hŕstka! Ty si ale harambašom, ty vieš, čo urobíš.“

„Neboj sa, Sava,“ hovorí Marko. „Nech ešte dnes Dukič žiť ostane, veď i na druhý raz na Turbicu sa dostať môžeme. Keď ste zvedaví, jako sa na Turbicu dostaneme, nuž vám to poviem, že nás na Turbicu dnes sám Dukič zavedie.“

„Živio harambaša,“ zvolali hajdúci a tešili sa tomu, že jim Marko hajdúcku zábavu pripraví.

VI.

Turbica je malý, ale dosť pevný hrad.

„I hrady ruka ľudská vystavila, ruka ľudská jich zase i zboriť môže,“ hovorievajú Bulhari, keď pevnejšie hrady zaujať idú, o ktorých Turci tvrdia, že sú nedobytné.

Hájže pred takými junákmi hrady!

Opozváž sa povedať, že hrady v Bulharsku tvoria moc Mohamedancov!

Veď ti pôlsveta háji polmesiac a Bulhari potvornému svätu v obät padajú.

Ale, nebude to vždy tak!

I ten svet, ktorý Bulharsko ubíja, hnuje a do hrobu bez síz našich klesá.

Pozriže na hradnú väžičku, jako sa pokojne dolu ku Beline díva! Hladí nemo, veď je k tomu zakliata; pokojná je, veď krásneho väžna v sebe prechováva.

V jednom okne väže vidieť môžeš dve oči, ktoré sa ku Beline dívajú a vše slza si po nich poihrá. Jestli pod samým oknom väže dobre načúvaš, počuješ tieto vzdychy:

„Belina moja; Marko môj!“

Po týchto vzdychoch, poznáme Sabinu.

Či chcete poslúchať so mnou šepot jej duše?

„Marko môj,“ nahýna hlávku svoju na okno Sabina, „ja som ti vždy ešte vernou; verím, že i ty verným mi budeš. Odlúčená som od teba, no ty si mojím životom a ja bez teba bych umrela! Dukič ma väzní, ale ja vždy som pri tebe. Čakám ťa v Beline pred domom, ale ťa vyčkať nemôžem, vyčakávam ťa pred kolom,¹⁾ ale ťa vyčkať ne-

¹⁾ Obľúbený tanec srbský.

môžem, chodím za tebou v hore, ale ja najst nemôžem. Či ozaj žiješ! Prečo duša telo niesť nemôže? A ja k tebe by som zaletela. Prečo orol, ktorý miluje svobodu, ktorý krúži sa nad Turbicou a mňa tu vidí, nepriletí a neosvobodí mňa zajatú? Prečo hviezda nesmiluje sa nad sestrou svojou? Nič nechce poznať môj žiaľ, všetko je bez lásky, citu a sústrasti! Dukič myslí, že táto väža nakloní mu srdce moje. Ono je len Markovo! Ani v hrobe by som nemala pokoja, keďby srdce z prinútenia objímalo poturčenca. Bulharka raz lúbi, veď jedno srdce má; raz prisahá, veď jedného milenca má! Bože môj! Dobre je to, že ma kyája väzni, veď tak skorej duša moja k Tebe zaletí čistá, nevinná. Milostivý Bože, nemám druhej viny, len že Marka vrúčne, najviac po Tebe milujem a že s tou láskou pred Teba predstúpim.“

Sabina na chvíľku prestála hovoriť. I hrdlička, svojho druha žialne a hlasne oplakáva; vše zamkne, aby pozorovala, či jej mŕtvý, na jej žiaľnú pieseň neožije a nezjaví sa.

Takto je to i so Sabinou.

„I vy bratia moji,“ pozre Sabina ku Beline, „oplakávate jediná sestru svoju! S vami som spievala, s vami sa usmievala, s vami som sa k Bohu modlievala: preto som i svojim štyrom bratom milou a vernou. Myslite, kde je sestra vaša? Či žije? Ja som s vami, lenže ma nevidíte. A ty matka moja lúbezná, však si sa neusmiala odtedy, čo si ma stratila? Či sa modlievaš k Bohorodici za svoju Sabinu? Nevyzradila som ti, že Marka tak horúce milujem, veď myslela som, že to dobre vieš.“

Bôlny smutok zastrel Sabinine oči a srdiečko, jako umierajúceho, pokojne si šepotalo. Za hájom slávik, za dieťaťom matka, za svobodom rab a za mladostou stavec vzdycháva: tak vzdychala Sabina za svojimi milými. Bulharka je i v žiali pekná!

„Kdeže je Dukič, že on ešte dnes u mňa nebol? Videla som ho dnes z Turbice odchádzať, snáď môjho Marka niekde stíha? Marko, kto ňa teraz ochraňuje? Sv. Ilija nech je s tebou! Vedz ale, že ňa Dukič usmrtiť chce; on sa hnevá, že nechcem byť jeho ka-

dunou¹⁾ a že len teba lúbim. Či ja môžem z toho? Vidíš, on ňa len preto chce usmrtiť, aby som nemala koho milovať! Nech ňa Bohorodica ochraňuje; ja si ňa ale v srdci svojom ochránim.“

Nie preto, jakoby sme jej ňudné žiale načúvať, bôle duše s dušou našou sdelovať nechceli, zanecháme Sabinu; no zanecháme ju, aby sme na Turbicu doprevadili jej osvoboditeľa.

Cesta od Nišu tiahne sa k Dupnice v rovnej čiare, pod Dupnicou sa zlomí a tak sa vinie k Turbici. V Dupnickej hore, práve tam, kde cesta nižská vlomí sa do turbickej cesty, najdeme v hore Marka i s hajdúkmi. Všetci jakoby niekoho očakávali, držia v rukách dieferdany svoje a k uvítaniu sú hotoví. Najmilšie jich tá duchom junáckym sa žiariaca odhodlanosť ozdobuje, ktorá nenávidí všetko to, čo vieru a domovinu przni. Taký je pred bojom hajdúk.

„Tí šajtani v tom Nišu,“ riekol Marko k súdruhom svojim, „dlho divanujú. Musí to byť krásny divan! Spomínajú proroka, asraela²⁾ a dymky k zemi mecú; keď ale niečo vykonať majú, sú bázlivci, jako starý pes. Nevie, koho vinou upadnúť sme mohli pod blady polmešiac, len tolko vie, že jako i predtým, tak i teraz deťom sa nivočiť dáme: Ja s junákmi bulharskými predral bych sa až za Stambul a my preca slúžime slabému snáď i preto, že sme mocní. Ale i tá doba sa blíži, kde hajdúci osvobodí vlast svoju. Bratia, ja žiadal bych si deň ten dožiť, kde križ Kristov zlomí jarmo turecké. Bude to boj a slavné víťazstvo! Kde ale ten Dukič za tolko mešká? Len snáď nezavoňal, že ho dnes do Turbice sprevádzať budeme? Či snáď hajdúci, ktorí jeho sprievodčích uvítať majú, zaspali?“

„Marko,“ prerečie Sava, „čo my tu čakáme Dukiča a čo sami nejdeme na Turbicu?“

„Sava,“ riekol rozmrzeno Marko, „ešte dnes som ja harambašom, čo ja chcem, to i ty chceš máš. Keď ty budeš harambašom, ja ti nikdy nepoviem, prečo to a to, tak a tak robíš; ja si potom pomyslím, čo harambaša vraví, že len to je pravé.“

¹⁾ Prvá žena v hárme. ²⁾ Anjel smrti.

„Harambašo,“ odpovie Sava, „ty myslíš, že ťa učím a s tebou som nespokojný? Pošli ma pre hlavu sultanovu do Stambula a ja ťa, čo i napred viem, že odtiaľ sa nevrátim, odídem. Ja chcel bych, aby Sabina čím skôr svobodnou bola.“

„Bude svobodnou! Či nevieš, že keď by sme boli predtým, alebo dnes Turbicu napadli, stráž na rozkaz Dukičov, bola by Sabinu usmrtila? Veď poznáš chytrnosť poturčencov! Preto práve čakáme na Dukiča, aby nás on sám zaviedol k živej a nie mrtvej Sabine. Spokojný si so mnou, Sava? Načo mi je Turbica, keďby som v nej mrtvú našiel Sabinu? Ja chcem mať Sabinu živú a potom — beda Turkom!

„Už ide Ivan,“ zvolal jedon z hajdúkov a hneď všetci pozreli v tú stranu, odkiaľ sa k nim hajdúk Ivan blížil.

Ivan pristúpil k svojim súdruhom.

„Teda už ide?“ spýtal sa Ivana Marko, i hore vstal.

„Dukič nejde,“ vraví Ivan, „ale letí.“

„Tým lepšie, veď i tak sa zapozdil,“ odpovie Marko. „A kolkí ho sprevádzajú?“

„Môže jích byť, ba nie jich je viacej, jako desať,“ odpovie Ivan.

„Škoda, že jích je tak málo,“ pozre Marko na svoj dieferdan, dyku a pištole.

„Pre hajdúcku stráž je to malá korisť. Hor sa, bratia!“ zvolal Marko a náhli sa so súdruhmi dolu horou ku ceste.

Na blízkej paseke pásli sa koníky hajdúkov, na ktoré si Marko a jeho mužovia posadali a na nich na cestu chytrou zbehli.

„Čo ten kyája tak dlho neprichádza,“ mrmlal Marko, keď za chvíľu i s hajdúkmi stál na ceste. „Ba ani len strážcovia na jeho sprievodčích nepália! Či snáď Dukič zočil stráž a do Nišu sa vrátil? Či som snáď hluchý, že výstrely nepočujem? Sáva, či ani ty nič nepočuješ?“

Horou zahučaly rany dieferdanov a Marko sa hneď v sedle napravil.

„Preca už raz!“ zvolal Marko. „Mňa to očakávanie už skoro umorilo. Bôh mi je svedkom, že Dukičovi som nemohol slúbiť, že i jeho mužom život darujem.“

Marko i s mužmi pohl sa hore cestou, aby čím skôr uvítať mohol Dukiča. V úsrety letel jim na zplašenom koni Dukič.

„Ten pes nevidí nás!“ zvolal Marko, „preto páľte, aby nás videl.“

Hajdúci strelili a kôň Dukičov v behu sa zastavil. Marko i s mužmi pokojne ide kyájovi v úsrety. Oči jeho už spočívajú na Dukičovi. Keď nie dýkou, tedy očami Dukiča ubil. Všetci hajdúci zastali si pred Dukiča.

„Ty pse!“ zvolal Marko na Dukiča, „ktorý nevesty kradneš a na Turbici väzníš! Spuť dolu jatagán¹⁾ a tak hovor s hajdúkom Markom. Prečo si mi nevestu ukradol? Či čuješ, čo ti hovorím? Ja som teraz tvojim pánom a ty otrokom mojím. Bratom si mi po krvi, ale nepriateľom po viere. Ja ti slubujem život a svobodu, jestli mi vydáš Sabinu. Hovor! Jestli mi zápornú odpoveď dáš, nuž ťa práve tak, jako to mužovia moji urobili so subašmi tvojimi, asraelovi zašlem, kde i ty s nimi v pekle si hoveť budeš.“

Tieto slová Dukiča omráčily. Videl sa v nebezpečenstve, v ktorom ztrata života, jestli spurné slovo prerečie, je istá. Iste miloval svoj život, veď Markovi odpovedá:

„Poď na Turbicu a odveď si Sabinu.“

„Dobre,“ odpovie Marko. „Dnes ti život darujem, bo to slúbil som ti; na zajtrá ti život, jestli ťa kde sretnem, nesľubujem. Ty máš viacej hriechov, jako polmesiac poturčencov. Zahod svoj jatagán, veď si už i tak životom svojim poistený.“

Dukič zahodil svoj jatagán, hajdúci ho ale hneď obklopili a pohli sa s ním k Turbici.

„A čo ste v divane v Niši vyvarili?“ spýta sa Marko Dukiča. „Je to krásna rada, v ktorej Kristoví odpadlíci kresťanov súdia! Ja myslím, že z vás šajtan a jeho prorok má veľikú radosť. Viem, že ste v tom divane želeli tých muezzínov a dervišov, ktorých moji hajdúci prorokovi zaslali. Že ste mi smrť prisúdili, o tom som ubezpečený. Bolo vás mnoho v Niše? Chvála Bohu, snáď i moji hajdúci po cestách, keď divančikov gulami vítali, peknú zábavu si pripravili. Hovor, čo ste teda v divane uzavreli?“

¹⁾ Krivý turecký meč.

Marko bol rozmrzený.

„Sám si to uhádol, preto nemám ti čo vyprávať.“ odpovedal Dukič.

„Vy biedy!“ zvolal zlostou Marko. „Myslíte snáď, že vám sadnem na dieferdan? Vy len toho viete ubíť, ktorý vám nohy líže. Hladať ma budete, veď vám pokoja nedám; všade vás uvíta smrť, ktorej sa vy bojíte. Dukiču, ja by som s tebou ani hovoriť nemal, veď si oplul kríž, sviatosť našu. Čo sa tak trasieš? Ja som ti slúbil život a svobodu, preto sa nemáš čo stráchať. Ale mi je svedkom Bohorodica, že, jestli mi Sabinu nevydáš nevinnú, že ešte dnes navštíviš svojho pekelného proroka. Subašom na Turbici rozkážeš, žeby sa ani jedného hajdúka nedotkli, bo jeden hajdúk bude ťa stáť sto Turkov.“

Takými rečmi desil Marko Dukiča.

Marko horel ohňom zvedavosti, veď nevestu svoju mal osvobodíť, alebo stratíť večne. Vše pozrel na Turbicu a ani nevedel, že ho vo väzičke dve milé oči vítajú.

„Čo to vidím!“ zvolala v okne Sabina, keď Marka k Turbici sa blížil videla. Položila si ruku nad oči, aby ku hradu sa blížiacich lepšie poznať mohla. Srdiečko bolo nepokojné a tvár bladú ohníkom obarvilo.

„To je môj Marko.“ šepotala Sabina, keď sa bližšie k Turbici priblížil. „I Dukič je v sprievode Markovom! Snáď zajal Marka môjho? Čo len teraz zase na mňa čaká!“

Dukič a hajdúci vstúpili do hradu.

Subaši divili sa hajdúkom.

Na pokynutie Dukičovo pokojne sa chovali.

Už kyája chcel viesť Marka ku väzi, keď tento ho zastavil a taktó sa k hajdúkom svojim prihovoriť:

„Hajdúk Turkovi neverí, preto i vy na seba pozorujte. Čujže Dukiču! jestli subaši tvoji mužov mojich napadnú, ty prvý budeš, ktorého usmrtím. Oni sú všetci pobratimci Sabiny, preto si jich vážiť a ctiť máte. A ty Sava pôjdeš so mnou, veď sa musíme ubezpečiť; kto vie, koľko tureckých psov sa v tomto hrade skrýva.“

„Harambašo,“ zvolajú všetci hajdúci; „i my ideme s tebou k Sabine. My sa o teba bojíme.“

„Vidím, že ste mladí, keď harambašu svojho neposlúchate! Čo harambaša káže, to hajdúk udobruje. Poď ty Sava a ty Dukiču, veď nás ku Sabine!“

Odišli.

Dukič viedol po rozličných chodbách Marka a Savu, až naposledy zastal pred dvermi, za ktorými sa Sabina nachádzala.

„Tu je zatvorená Sabina, Dukiču?“ spytuje sa ho Marko.

Dukič pokývol hlavou.

„Dobre viete devy naše ukryvať,“ odpovie mu Marko. „Kto by len bol tu hľadal Sabinu?“

Sabina, ktorá za dverami stála, poznala po hlase milenca svojho. Slzy radosti zvalžily jej milú tvár, veď — hneď všetko jej milé uhliaďnúť mala.

„Marko môj!“ zvolala Sabina, „otvor dvere, osvoboď svoju vernú Sabinu.“

Dukič otvoril dvere.

Sabina vybehla von a objala svojho milenca.

„Sabina!“ zvolal prísne Marko; a odťískal ju od seba. „Neobjímaj ma. Nechcem ešte, aby si ma objímala!“

Sabina odstúpila od Marka a bôlne pozrela na ukrutného milenca.

Marko, jako najprísnejší sudca díval sa na Sabinu, jakoby chcel z jej očí niečo vyčítať.

„Sabina,“ povie Marko lútosťne, „vidím, že si nevinná. A neklamem sa?“

„Marko môj, načo sa spytuješ dieťať, či je nevinné? Vidíš, mňa Dukič len väznil, aby som tu preňho dozrela. Či myslíš, žeby som ťa ja, súc hriešna, objasť mohla, smela? Marko, vieš líbiť, ale vieš i raníť!“

Sabinine oči sa zperlily.

„Dukiču!“ prehovorí Marko; „ja som ti síce slúbil život a svobodu, ale len tie slzy Sabinine ti ho poistily. Hovorím ti, jestli ťa kde sretnem, vysvetlím ti naše hajdúctvo. Turecké baby si zatváraj, ale Bulharkám a Krestankám daj svätý pokoj. Odkáž svojmu otcovi, môjmu po krvi nevernému bratovi, že som sa stal hajdúkom cti bulharskej. Že si mi nevestu ukradol, to ti nezabudnem nikdy.“

Pamätaj si to chlapče! Podte Sabina a Sava do našich voľných hôr!“

Odišli.

Dukič sa hneď zepamätal.

„Ten psí hajdúk mne smrť sľubuje? Dobré. Keď si slovo svoje zadržal, ja svoju svobodu k pomste použijem. Nikdy nesmie tvojou byť Sabina, čoby hneď jej smrť mňa pod Turbicu pochovala! Ja sa s ňou, jako s huryskou¹⁾ u proroka sretnem a ty Marko — žiť zostaneš. Tak sa viem pomstiť!“

Dukič jako šíalený vbehol do blízkej siene, kde zachytil pušku a letel na múr hradný.

Marko k niadram svojim pritúlenú Sabinu držiac, na koni uháňal von z Turbice.

Iste hlasný klepot srdca milenky svojej naslúchal, keď zdivočilý Dukič na múr hradný vybehol.

Dukič vypálil a guľa letela k Markovi.

„Bohorodica!“ zvolala úzkostne Sabina a krčovite objala Marka.

„Marko môj! Srdce moje, ktoré ťa tak milovalo, je ranené. Umrem, no umrem v náručí tvojom! Miláčku môj, ja som ťa ľúbila veľmi — veľmi. I v chladnom hrobe budem tvojou! Letže so mnou do Beliny, aby som — —“

Sabina umkla.

Dukič strelil i druhýraz, ale bez výsledku.

„Zdá sa mi, že Sabina je už medzi huryskami,“ smeje sa Dukič satansky.

Hajdúci zastali i vrátiť sa chceli na Turbicu.

Marko to nedovolil.

„Beda ti, Dukiču,“ zvolal, keď videl ružovú krv cediť sa po niadrach Sabininých. „Ty pomstil si sa na mojej neveste, ja pomstím sa na polmesiaci. Nemám jej viacej na zemi, budem ju ale mať u Boha. Jej duša, bude mojou dušou. Napred, bratia! Váš ha-

¹⁾ Devica rajská.

rambaša je nešťastný. On dnes nikoho usmrtiť nemôže, keď je sám ranený. Bože, Ty vidíš všetko!“

Marko i s hajdúkmi ponáhlal sa do Beliny. Díval sa na nevestu svoju a tichúčko sa jej prihováral.

Sabina, ktorá vše ešte mútne svoje oči otvorila, pozrela na Marka, jakoby sa s nim lúčila.

Naposledy, jakoby život do srdca svojho zo srdca Markovho vliat si chcela, objala miláčka svojho krčovite a zvolala temno:

„Marko!“

I nebolo jej viacej . . .

„Bratia moji!“ zastavil sa Marko, keď Sabina dokonala. „Vy ste svoju posestrimu osvobodili. Pozrite, ona vás ani pozdraviť nemohla, a už skonala.“

Marko a hajdúci sňali dolu fezy z hláv svojich.

„Nech vám Bôh odplatí lásku vašu,“ vravel trasúcim hlasom Marko. „Sabiny nemám, len vy zostávate mojimi. Jako som Sabinu miloval, tak teraz vás milovať budem. Turkom na strach žiť budeme. Turbica padnúť musí. Nikdy žiadnemu Turkovi nedaruje život, ale dajte mu smrť, strašnú smrť, podobnú bôlu môjmu! Prisaháte mi, že to urobíte? Veď to žiada krv nevinný kresťanskej. Prisaháte?“

„Prisaháme!“ zvolali hajdúci.

„To je jediný liek pre srdce moje. A teraz pôjdeme s mrtvou nevestou mojou do Beliny.“

Marko zaplakal, snať naposledy v živote svojom.

Balkanom voľným šumia spevy svobody, spevy pomsty Božej.

Turci sa trasú.

Sabina ticho spočíva v bulharskej zemi. A Marko?

To vám na druhýraz rozpoviem.

Felix Kutlík.

Slovenskej šlachte.

Kam si zašla, ty slovenská šlachta,
Kams' na rozcestie zablúdila?
Či si dobre účty spravila?
Sotva, — bo sa svet nad tebou rehtá.
Tys svoj národ zanechala v blate,
Ženúc ta sa, kde sa teľa zlaté
Blyští, abys sa mu korila.

Zaslepená, ty si na to hrdá,
Žes otrokom pána pyšného,
Že sa v prachu plazíš kol neho,
Jak ti vóla káže jeho tvrdá!
Peknú ti on tvár síc ukazuje,
A hľa! za chrbátom ťa zlahčuje
Jako podlizača podlého.

Či ti krajšie v cudzom slnkolesku
Tmavou byť a nízkou blúdicou
A vymeranou sa ulicou
Pohybovať v tomto sveta blesku;
Lež vo svojom vlastnom hviezdokruhu,
Lejúc vókol svetlo v čistom pruhu,
Zvelebovanou byť stálicou?

Prešly časy, kde na svinskej blane
Písané kriklavé litery
Boly mátohy a prísery
Na strach ľudu hlupstvom vyhútané,
Kde sa často vražda krvou spilá
Slávou a veľkosťou ovenčila, —
Teraz tomu svet už neverí.

Dnes už svetom jasná umnosť veje,
V mravov sošlachtených obleku,
Teraz len vzdelanosť človeku
Prednosti a slávy vence seje.
Dnes len tolko platíš, kolko tvoríš —
A ľud osvietený nepokoríš
Výsadami predkov praveku.

Berla sily hmotnej s mocou ducha
Nezavela k cieľu dorazí;
Neprehliadni toho úkazy,
Duch vyrastá z otrockého rúcha.
Inšie veky, inší ľudia, smery,
Blbý slepec tomu sám neverí,
Že tá padne, tento zvíťazí.

Vráť sa teda, kým ti času zbýva,
Postaviac sa v čelo svojeti!
Kým ti národ v úsred poletí, —
A nepukne struna trepezlivá:
Síc si ľud utvorí šlachtu novú,
Tvoju ale zradu Judášovu
Božská moc zastihne pomstivá!

Eudovit Zello.

Supplikant.

Zlomky z denníka.

Od Eudovita Kubániho.

I.

Výprava.

O Jane roku 1845 — jako všade po evanjelických školách — skladali sme zkušku i na gymnasium v Miskovci.

Slovákov od rodu bolo nás tam málo. i z tých niektorí už boli pomadárčení. Spi-

šiakov bolo najviac: ti tvorili polovicu rhetorickej triedy, do ktorej bol som už i ja dorástol. K hlavnej zkuške podochodili rodičia, otcovia, matky, aby videli a zkusili, začo vyhadzujú horko ťažko nadobudnuté túráky: jedni aby sa potešili, druhí aby zmraštili čelá, tretí aby vyplácali dlžoby, narobené

po hostincoch, cukrárňach a sklepoch skrz nádejných synkov — a štvrtí, aby takto na skutku i vylátali svojich darmo čas premrhavších čeladníkov.

Nepokojným srdcom občakávol som i ja otca z domu; nie, žeby som si nebol býval vedomý o prospechu v učení — ale že ma omínaly tiež niektoré dlžôbky a popritom i zastavený v záložni kepeň. Veľká summa toho nebola; — ale môj otec bol chudobný dedinský učiteľ, o ňomž som vedel, že za mešec dvaciatnikov k vymeneniu synka sebou nedonesie a k tomu ešte ani za alumneum nebol zaplatil. No, daromné boly moje strachy! Hodina zkúšky bila — otec neprichádzal; zkúška sa i minula — otca ešte nebolo. Mňa to i tešilo i rmútilo — najme keď som videl uradostených kamarátov prechodiť sa po boku rodičov, ktorí si jich od radosti po šťastných zkúškach bozkávali a k sebe pritulovali. —

Po zkúškach letím i ja na hospodu, jakoby mi päty horely, že azda tam najdem otca, keď ku zkúške oneskoril sa. Ale daromné moje strachy i horúce túžby — o ňom ani chýru ani slychu! Kremä môj gazda (pán hospody), ktorému som ešte za polročné bytovisko dlžen bol, prechodil sa po chyži a mrmal čosi sebe pod nos o mojej dlžobe a o mojom otcovi. Už by som rád bol vytrpel bitku za zastavený kepeň, len by môjho otca tu bolo bývalo. Na gazdu nemesel som ani pozreť! Ten upieral na mňa svoje jastrabé oči tak ostro — tak prisne — jako kat na svoju obeť.

Za mnou došli do hospody i moji šťastnejší kamaráti, sadali si za stól a oddali sa do halušiek, aby po vystalom ducha boji i žiadostiam brucha vyhovel.

Tu som hodil knihy do kúta, vybehol som von, sadol som si pod stenu a šuhaj v šestnástom roku rozplakal som sa tak bolestno, jako v hore zblúdivší chlapec, nevediaci, kde sa má podieť. A veď som bol i sám a sám na svete — a v chyži, pod ktorej oblokmi sedel som, jedli, pili a smiali sa druhovia v kole svojich rodičov. I skočil som na nohy, jakoby ten jejich veselý chychot len mne k posmechu zavznieval a letel

som jako ohňom hnaný von z mesta, von na prírody čisté povetrie.

Kde som blúdil, sám neviem, — hlava mi horela, srdce mi blnkalo a nohy letely a letely na veky, kým bola v nich sila a kým bôlom a slabostou zomdlený nespadol som na tvrdú zem, kde naposledok — i usnul som.

Iba keď mi bliskavé slnce druhého dňa v zatvorenej oči zasvietilo, prebudil som sa. Skočím z tvrdého ložoviska hore, obzerám sa do kola a čudujem sa, kde som sa tu vzal. Pomali prichodili mi na um moje večerajšie osudy: strachy, túžby i zklamané nádeje. Na to všetko len smutno hlavou pokývavam, poberám sa k mestu a hľadám svoju hospodu.

Moji kamaráti všetci už boli poodchodili; mne sa zdalo, že iba mne súdeno za dlžoby ostať v zálohu. Premýšľal som síce celou cestou k hospode, jakoby som sa dostať mohol do domu; ale darmo! Spôsob slušného odstránenia sa — vymysleť som nemohol. Naposled som uzavrel, siahnúť len k tomu všestudentskému, t. j. nepovedať ani „zdravi buďte!“ . . . len pobrať nohy na plecía a haj! do svojej rodoviny. Tu ti mi na moje nešťastie, či radšej na šťastie síde na um, že veru nemám ani haliera — a z Miškovca do Dubovic bolo pekných sedem míľ a v bruchu mi už dávno nešeredne cvrkalo.

Ach čo? pomyslím si, kuráž platí, kostka hrá! Idem preca len na hospodu, veď azda nebude v mojej chyžke už nikoho; vezmem pár bielych šiat a nový klobúk, za to dostanem pár zlatých. A čo? naposled za-
jdem i na päť grošoch do zatúžených Dubovic!

Dictum, factum; to iba tak urobiť! — Ale keď je človek najbližšie k cielu, dač neočakávaného mu nohy podrazí a úmysly prekrižluje.

I mne povodilo sa tak!

K hospode som sa dákosí prikradol; ale dnu — dnu jako dostať sa? Okúňam okolo, počúvam či tam dnu nikoho, kukám oblokom — všetko pusto, ticho! No, dobre je; pomyslím si a hup do prosried chyže! Nie, nepravda; na prahu ostal som jako prikovaný! — —

Po chyži prechádzal sa môj professor — ipsissima persona! — a v kúte fajčil môj prísnej tváre hospodár!

Úzko mi bolo okolo srdca; tu ani von ani dnu; zpadol som z neba do pekla! Vale tibi útek môj! pomyslel som si a vzdychol som tak citlivo, že mi hneď slza v oku zaihrala.

„No, len sa dnu, Slovák uram!“ povie pán professor, ktorý mimochodom rečeno, pri všetkom zakorenenom maďarstve, bol človek srdca dobrého a dobrotu svoju neodvrátil dakedy ani od Slováka. Kývol mi rukou vášne, jakoby i teraz bol sedel vo svojej školskej katedre.

Triasol som sa, jakoby ma studenou vodou boli obliali.

Všetky rozkazy profesorove plniť navyklý, vtihol som sa dnu a zastal som so sklopeným zrakom na prosried chyže, očakávajúc výrok nad mojím, nevykonaným síce, lež nebudaj u profesora už uzavretým i odsúdeným previnením.

I nastala tichosť — tichosť pre mňa nesnesiteľná. Professor mlčal, gazda mlčal; iba vo mne dačo tak hlasne búchalo, jako há-mornícky mlat. Naposledok vystrie gazda svoje dlhé nohy, pozre na mňa, pustí oblak dymu z úst a zamrmle jako medveď:

„Veru pekne! otec ma za blázna má a syn tiež! Jeden sa neukáže, druhý zmizne a ani sa len nezpyta: Gazd' uram, čo som dlžen?“

Ja som chcel hovoriť; ale Bôh že zná, čo mi držalo ústa zamknuté; nemohol som jích otvoriť.

Pán professor tuším zľutovať sa chcel nado mnou trasúcim sa od strachu a bólu.

Usmial sa prívetivo, chytil ma za ruku, poklepal mi na plece, pozrel mi do očí a povedal lahodivo:

„Tak Slovák uram, chcel si ujsť a mne terajšiemu tvojemu otcovi lenilo sa ti prísť povedať, pán professor, majte poshovenie. Ej fiam, to som si od teba nezaslúžil. No, ale povedz mi preca, kde si sa táral od včera poludnia; veď ta moji poslovia nikde vykútiť nemohli.“

„Ja — ja — ja — som — bol“ — — zajikal som sa a slza mi zahrála v očiach, lebo ďalej slova povedať som nemohol.

„Kepiť si bol vymieňať hádam,“ zamrmľal gazda a ofúknul ma fajkovým dymom, jako by ma bol chcel zrazit.

Mňa ztriasly slová jeho jako chladný vetor osiku; keby ma professor nebol za ruky držal, bol by som sa zmllel na zem. O zastavenom kepeni, nazdával som sa, že iba sám viem, — a tu ti môj gazda i pred professorom môj tajný hriech takto nemilosrdne spomína.

„Dajme tomu pokoj,“ povie professor; „dač takého i druhým študentom sa prihodí. Ale povedz mi, Palikám, čo mieniš teraz urobiť? Za alumneum si dlžen — za hospodu si dlžen — jakože vyplatíš? Didaktra? No, tie ti odpúšťam, lebo si sa učil a si chudobný čeladník; ale alumneum je nie moje — a hospodu tiež nikde nedávajú. Nuž povedz že, povedz, jak znáš, čo tu robíš?“

„Ah, prosím ponížene,“ — zašopcem na ostatok, — „veď ja neujdem, veď ja tu zostanem, kým — kým otec pre mňa príde alebo pošle peniaze za mňa.“

„Hm, ba veru to ešte!“ zamrmle gazda. „A ktože vás tu bude darmo chovať? Kto vám dá za darmo hospodu?“

„Tvoj otec príde lebo nepríde, peniaze pošle lebo nepošle; na tom si nádeje nestavaj,“ — prerečie professor. „Tu sa musíme inšieho lapit!“

„Inšieho lapit?! — No brachu,“ myslím sebe, „pomaširuješ dakde za stiebelputzer!“

Strach ma nadchodil, bo takto chudobných šuhajov v skutku dávali za posluhu k bohatým panáčkom a ja som sa toho bál, jako cigán železnej na nohu obrúčky.

Pán professor sa zamyslel, — aspon zdal sa zamysleným; gazda mrmlal čosi ešte vždy a jeho „teremtette“ nebárs milo dotýkalo sa mojích usú. Pozrel som v oči profesora, jakoby som bol chcel vyčítať z nich, čo ozaj osudného v mysli uzaviera. Konečne preca otvoril ústa, pohliadol na mňa a riekol:

„Palikám, vieš ty čo? Ináč sa tebe pomôcť nedá — ty musíš na — supplikáciu!“

„Na supplikáciu!“ vykriknem a temer bych bol od radosti vyskočil.

„Musíš, hovorím, na supplikáciu a to síce na hornie slovenské kraje! Ty si jednako

Slovák; zkusíš svet a zúbožíš si niečo na vyplatenie terajších dlžôb. Pán gazda ale, jako i alumneum, musí dotedy poshoveť.“

Bol som vo vytržení a málo chýbalo, že som neklakol pred pánom professorom na kolená. No, polúbil som mu vďačne ruku a usmieval som sa jako malé dieťa, keď mu otec jarmočné donesie.

O hodinu bolo všetko v poriadku: supplikantská knižička odovzdaná, pána professorovo všakové dobré naučenie vypočuté a nado všetko dvaciatnik na cestu dobre uschovaný.

Ešte raz nazrel som do hospody, vzal som nový klobúk, obliekol bonžúr a čo najlepšie nohavice, strčil pod pazuchu pár bielych šiat, povedal omrzlému gazdovi „pán Boh vás požehnaj“ — a hybaj!

Krokom, skokom poberal som sa na supplikáciu, hore na Slovenské kraje!

II.

Prepitujem pekne, ja som nie „žobrák.“

„Nepál že tak, nepál ty Janovo slnce, nestrieľaj tak ohnivými lúčmi, veď ony nemilosrdne zelené líšťa stromov, bujnú trávičku, krásne kvietocky — a chudáka supplikanta opekajú!“

Tak som vzdychal tretieho dňa po mojom odchode z Miškovca, uberajúc sa už treťou stolicou, širokým dlhokým polom, od Polhory do slávneho svobodného kráľovského mesta Brezna.

Nehupkal, neskákal som už jako v prvý deň mojej supplikantskej púti; vliekol som sa pomali, prekladal nohu na nohu lenivo — jako obarená vižla. Pot sa mi lial z tváre, jako z dachu jarččky, keď prival zacedí sa; tvár mi blukala o závod s tým slnkom, čo tak nemilosrdne dorážalo na mňa supplikantského začiatočníka.

Hej, myslím si, preca je i toto ťažký chlieb; kto vie, či mi bude k úžitku! Jako vidím, pečené holubi ani supplikantom do otvorených úst nelietajú, a dvojnohá ekvipáža či „apostolská jazda“ tiež ma veľmi neteší.“

Čo ďalej stúpam, to ďalej zdá sa mi byť slávno mesto; vlastne ešte nikde nebolo vídať ani makovicu väže ani dáky chobotík

z neho; bo z tejto strany pocestný len vtedy zepamätá sa, keď mu je pred samým nosom. No, to som ešte vtedy neznal a cesta moja nemala konca kraja, čo i nebol div pri mojich zapuchnutých supplikantských nohách.

Nepokojné dieťa, žalúdoček môj, tiež začal nástrahy robiť, lamentoval, že od mestečka Tisovca ničoho nedostalo sa mu za podiel. Dost' upomínal som ho na krásnu cnosť trpezlivosti, ale tvrdohlavec poukazoval na svoju samostatnú vôľu, ktorá so srdcom a hlavou nič nemá čo do činenia. Vložil som ruku do vačku, aby som ho potešil cinkotom dvoch, z roztopeného dvaciatnika na dne krátera ešte pozostávajúcih krajciarov; ale on len mrmlal a mrlal, že takto „cez sklo mäď lízat“ nechce.

Čo tu robíš?

Energične vystúpiť musím — spravím sa hluchým!

Po mesto Br. nedržal som za hodné ani muknutím odpovedať na jeho dotieravé otázky.

Mohlo byť okolo dvoch hodín po poľudní, keď dokyvotal som sa už raz do mesta — aspon do predmestia slávnej Veňacie pod Kiepku a či pod Klepuš. Moje hladové nepokojné dieťa hneď trochu učičikalo sa i zdrevenelé nohy okrialy; — bo tu bezpečný chobot prístavu! Lež kam tu zamieriť? do fary či do školy? To by som si dal! Tam by hneď z mojej knižičky vycítali, že táto stolica a toto mesto nepatrí do môjho supplikantského okresu, svereného druhému vyslancovi slávnej Miškovskej alumnie, — a neboli by mi dovolili ani nohou kročiť po meste. Do hostinca ísť, hneď tu k „Zelenému Stromu“? Načo? Prečo? Ten je pre mňa opálený, tu za dva krajciare nedostanem sa „na zelenú ratolesť.“

„Kritické to polozenie!“ jako vravime.

Dumám, či by nebolo možno po krátkom odľúknutí len tak na prázdno vzhopit sa a stúpať ďalej do stolice Liptovskej; bo tam by som bol už na svojej zákonnej pevnine a smelo rekviroval, abych hladom nezahynul. Jako ale tento úmysel do formy uzavretia vpratať cheem, začne pán žalúdoček proti tomu slávne protestovať, abych preca uvážil,

že šesť hodín novej cesty o hlade nemožno urobiť a tak hoc všetci privolia, on nedozvoľí.

„Potreba zákon ruší!“ pomyslel som si i sám, dodal som si srdca a len čo som sa prešmikol popod bránu vtedy ešte hrdó vypínajúcej sa ohradnej bašty, hup do prvého domu na čtvorhrannom hrynku! I začal som z dom na dom v slávnom meste tomto supplikáciu trínať.

Začiatok bol znamenitý.

Páni meštania a ešte lepšie panie meštanky preukazovali krásnu cnosť štedrosti ti môjmu vačku, tieto môjmu žalúdku. V každom dome, len čo odporučil som svoju knižočku do lásky a štedrosti, usadili ma za stol, tu tej premilenej brindzičky, tam toho dobrého masla, inde zase tej sladkej kávičky ponúkali do desiateho razu pánu supplikantovi. Desiatniky a dvaciatniky a to — čoby dnes bol div sveta! srieborné dvaciatniky tiež množili sa vo vačku. Groše by som ani nebol prijal, bo tie žiaden poriadny supplikant neprijíma a papierov ešte vtedy nebolo.

A veru znal som to hneď i skutkom dosvedčiť, že jako poriadny supplikant len poriadne dary prijímam.

Príhoda je krátka, vyrozprávam ju, či vlastne len túto mal som pripomenúť v prítomnej kapitole.

Vychádzam z domu, v ktorom pohostinná mladá meštanka kávičkou ma bola potraktovala; v ruke držím blyskavý dvadsiatnik, ktorý mi jej mladý manžel, len tak bez zápisu, do ruky vtisol a dumám:

„Za to si kúpiš peknú pípku a čo volač zvyší sa z toho, to bude pre pána Tesnošila, ktorý mi otvorené pisky čízem zfercuje!“

Tu mi je pred nosom najnádhernejší sklep kráľovského mesta. Perse, nápis nemecký „Fr. M. Grosshandlung.“

Vkročím dnu.

Subjektov, či jako už teraz pomenúvať ľúbi sa jim kommisov, tu plno. Všetci vysluhovali galantne toalettu svoju zásobíť prišlé slečinky či jako ešte vtedy tam znelo „frajličky.“ Sám pán sklepu, „principal en chef“ spomenutých subjektov, revidoval za písacím stolíkom svoje „Soll und Haben“; na mňa

vchádzajúceho šmaril okom cez zelené okuliare vždy úsmešne „vítam“; vstal hore, trel si ruky a že vrag:

„Čože ráča rozkázať.“

Ja si zastanem vážne a bárs pred krásnymi slečnami trochu i „ženiroval“ či hanbil som sa, vytiahnem knižočku z kabátneho vrečka, odkašlem si.

„Nič nerozkážem,“ poviem, „len prosím a osmelujem sa túto alumnickú knižočku odporúčať do vašej svetoznámej štedrosti.“

Môj kompliment nedosiahol žiadaného účinku.

Kupcová tvár, ktorá pri mojom vstupe do sklepu tak prívětivo usmievala sa, u konca mojej reči vyzerala jako nakvasená dlhá uhorka. Na nej mihotaly sa znaky zklamanej nádeje a ušlého „rebachu.“ Pán veľkupec na ostatok zпамätoval sa, vzal z priečinku stolíka niečo a podal mi — groš.

Slečinky sa usmievaly potutelne.

To mňa dopálilo.

Nazdal som sa, že mi krev preniká celú tvár; ústa sa mi zimnične ztriasly a riekol som:

„Prepytujem pekne, ja som nie žobrák!“

A tu šmarím opovržene groš; pochyťím kupcovo pero a napíšem do alumnickej knihy:

„Pán Oklamátor, veľkupec v Brezne, 20 kr. sr.“

Pán kupec, na nehož prišiel rad zapáliť sa, povie srdito:

„Čo robia? Takú impertinentnú urážku si ja vyprosím!“

„A ja si vyprosím detto, by ste mňa, poriadneho supplikanta, považovali za žobráka a udelovali mi — groš.“

I vstrčil som knihu na jej bezpečné miesto.

„Supplikant a žobrák všetko jedno,“ zavolá rozhorlený pán Oklamátor, otvorí priečinok znovu a trasavo podáva mi dvadsiatnik.

„Zadržte si to, pane. To vám bude miesto nádejného pri mne rebachu; ja „žobrák“ vám to darúvam.“

To povediac obrátil som sa k usmiatym slečnám, spravil som hrdú poklonu a huš! zo sklepu, z ktorého ma čosi jako „impertinenter Mensch“ znejúce sprevádzalo; ja ale

na odmenu toho zanechal som tam srdečný | raz nedotýkal sa mňa, ale vymydleného pána
sladostný smiech slečiniiek, ktorý iste už te- | Oklamátora.

(Pokračovanie nasleduje.)

Ohlasy Slovinských piesní.

I.

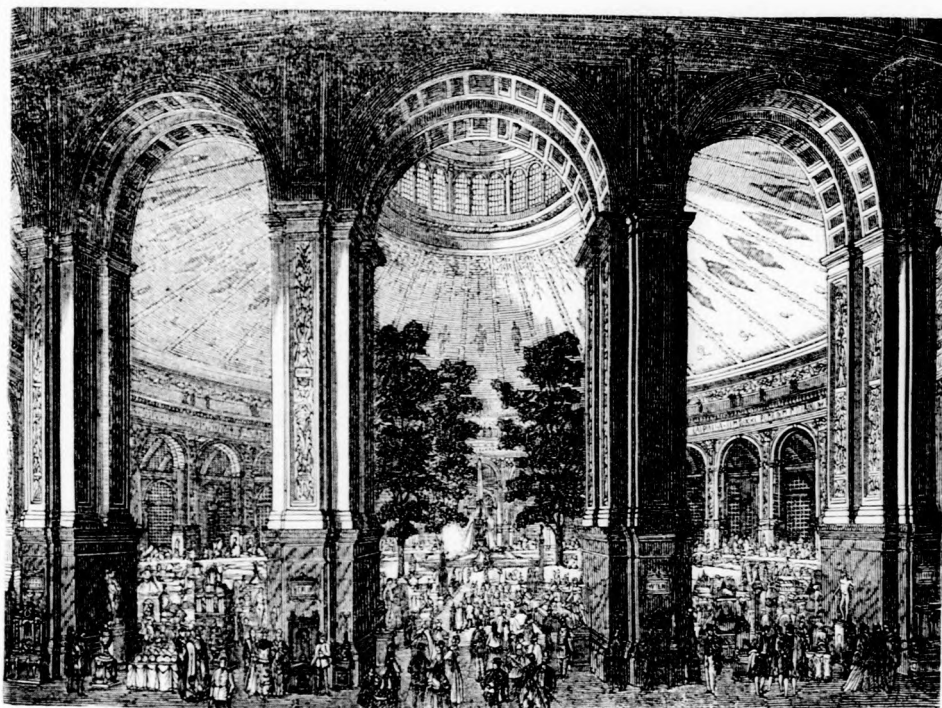
Z večera.

(Mir. Vilhar.)

Už slniečko utonulo,
Na obzore žiar hyne,

Mesiac blady zpoza chmáry
Pláva hviezdám na pomoc, —
Drahé sestry, krásne vám sny,
Spíte sladko — dobrú noc!

N—v.

SVETOVÁ VÝSTAVA VO VIEDNI. VNIJTORNÝ POHLAD ROTUNDY.

Mrak sa i hmla rozložila
Po hore i doline.
Skrývúc hlávky pod krýdelká,
Ticho je ptač milená,
Kolíše do zlatej zory,
Letorast ju zelená,
Rosa padá na lúčiny,
A ružičky sa krčia,
Túlia sa pod lístky, aby
Nezamĺkly jim srdcia :

II.

Zvonárska.

(Bl. Potočník.)

Keď na deň už svitá,
Dennica sa kmitá,
Slyšno je zvonenie
Cez dol, cez kopeň :

Zvony, vyzváňajte!
Do práce zbúdzajte,

Bo žitie naše je
Iba krátky deň.
Kto chce šťastlivo žiť,
Sláve kto vence víť,
Nech robí veselo,
O modlitbu dbá:
Zvony, vyzvávajúť!
K modlitbe volajte,
Bo prázdno je dielo
Bez šťastia z neba.
Robotník trápenie
Má i biedy deňnie,
Odpčinok mu dá
Len večerní chlad:

Zvony, vyzvávajúť!
Nedelu hlásajte,
Bôh dať nezabúda
Za robotu plat.

Priam sa z Božej vôle
Minú trapy, bôle;
Na máry sa zhýna
Už dieťa psoty:

Zvony, vyzvávajúť!
Domov sprevádzajte
Adamovho syna:
Ide z roboty!

Nezabudov.

František Víf. Sasinek.

(Podobizeň na str. 169.)

Stojí ešte, stojí,
Kriván nad Tatrami:
Bude Slovák, čím bol
Medzi národami.

S. Chalupka.

Jako ten náš Kriván nad vysokou, nebetýčnou Tatrou svoju žulovú hlavu hrodo vypína, tak bol v praveku medzi národami, sredniu Europu zaujímavšími, v rozkošných tatranských údoliach a rovinách bydlivší náš — slovenský národ. Už 58. roku pred Kristom Pánom vidíme Slovákov v bitvách závodit s Rimannmi, v III. storočí po Kristu do stavu manželského vstupovať vladárov slovenských s krevnou rodinou cisárov rimanských, v IX. storočí panovať od Adrie po more Baltické. Našu Nitru a Vyšehrad spomínal celý svet. Bitva požoňská a strašné jej následky vrhly národ náš v hrob nečinného spánku národného a zapomenutia: Slovák robotuje hmotne i umne, ano žije od smutného času toho iným, i upí za našich dní v trpkom otroctve a poddanstve Maďarov. „Bol ten náš kraj v kvete, ale ten kvet zvädol: dobrú noc, Slováci! váš deň už zapadol“ . . . žalostit by mohol Slovák nad svojim osudom; lebo veď ťažké jest jarmo, pod ktorým stone, triráz ťažšie, nad jarmo pobratimného Srba a Bulhara pod sverepým

despotismom tureckým. Slovák, ktorý dal Maďarovi vlasť, ktorý ho učil Boha znať, ktorý mu dal polovicu slov svojich, aby chudobnú reč svoju prispôbil pomerom sveta vzdelaného, ktorý ho učil pôdu obrábať a v stálych obydlích žiť, Slovák, ktorý vymaňnil Maďara zpod jarma tureckého a tatarského, nenie mu viac človekom, a preto zachádza s nim spôsobom človeka nedôstojným. Srb zostáva i v Turecku Srbom, Bulhar Bulharom, Slovák ale pod Tatrami nesmie byť Slovákom — a to v svojej vlastnej, odvekej domovine. Ľud malatnie, nevediac o svojej slavnej minulosti, nevediac o svojej duševnej a hmotnej sile, — netušiac svoju možnú veľkú budúcnosť; šľachta opustila svoj národ, intelligencia ide húfom za ňou, rozmnožujúč čo deň tábor renegátov slovenských, pomáhajúč staväť „slavnému“ susedovi väžu Babylonskú jeho slávy. „Dobrá noc, Slováci! váš deň už zapadol“ . . . chechtá sa škodoradostne odveký nepriateľ Slovanstva — Nemec. No, žije malý zástup mužov, táto nová šľachta národa nášho, ktorí mužovia čo bo-

hatieri ducha postavili sa na čelo národa jako obhajcovia a učítelia. A národ prichádza k sebe, vstáva zo spánku smrtonosného. Jarnia pieseň života [slovenského ozýva sa Tatrami a dejepis, ten učiteľ národov najlepší, kričí hlasom hromu: „Vstaňte z mrtvých. Veľkú minulosť máte za sebou, väčšia vás očakáva!“ A medzi tých, ktorí hlas tento prorocký zo zaprášených foliantov vyčítali a ľudu zvestovali, prináleží a to do prvého radu muž, o ktorom tu píšate ideme.

František Vítazoslav Sasínek, jeden z najhorlivejších súvekých národovcov a z najpilnejších dežepytcov a spisovateľov slovenských, narodil sa dňa 11. Decembra roku 1830 v Uhorskej Skalici. Prvého vzdelania dostalo sa mu v rodinnom meste. Otec určil ho ku krajičrskému remeslu; keď ale dostal isté stipendium, umožnené mu bolo ďalšie studovanie. V Skalici dokončil štvrtú triedu gymnasiálnu, i odobral sa do Szolnoku, aby v započatých gymnasiálnych štúdiách tam pokračoval a i maďarčine sa priučil. Dokončiac s výborným prospechom šiestu triedu gymnasia, vstúpil roku 1846 do reholy kapucínskej a oblečený vo Viedenskom Novom Meste 30. Augusta za klerika, obdržal kláštorné meno Viktor. Po odbavenom noviciate studoval filozofiu v Pezinku, v Tate a v Prešporke, bohoslovie ale v Scheibse v Dol. Rakúsku a v Prešporke. R. 1853, dňa 9. Okt. bol v Rábe na kňazstvo posvätený a dnom tým počala blahodejná činnosť jeho. Čo kazateľ putoval po zemi, a vymlyvné slová jeho i vznešený príklad našly hojných nasledovníkov, a mnohý poslal vlašný nadchnutý je láskou k vlasti. Pozdejšie až do r. 1860 prednášal klerikom reholným v Prešporke a v Budíne všeobecný dejepis a filozofiu; od roku 1861—1863 bol katechetom v Móre; roku 1863 bol poslaný do Prešporku k prednášanju pastoralky.

No, čím ďalej tým viacej poznával Sasínek, že kláštorným rádom veľmi obťažuje sa životná úloha jeho, a preto vynasnažoval sa všemožne, aby z pošmurných tých zdí sa vysvobodil. A skutočne podarilo sa usilovnému namáhaniu jeho, že 10. Decembra r. 1863 obdržal povolenie k vystúpeniu z reholy

kapucínskej a rok na to osvobodený od Pia IX. na vždy od kláštorného života.

Keď vystúpil z kláštora, volal ho slavný nebohý náš biskup Baňsko Bystrický Moyses k sebe a prijmúc ho za svetského kňaza do svojej diecezy, menoval ho r. 1864 profesorom na semenisku B. Bystrickom i exhortátorom na tamojšom státnom gymnasiume a kazateľom hl. chrámu, v ktorých hodnostach až do r. 1869 vytrval. Samo sebou sa rozumie, že láska, ktorou sa u biskupa Moysesesa tešil, vzbudila mu početných nepriateľov, ktorí mu všelijakým spôsobom život ztrpčovali. Aby nájezdom jích aspon na jednej strane prietrž urobil, išiel r. 1866 do Prahy a urobil v Máji toho istého roku na univerzite rigorosum z dogmatiky s úplnou aprobaciou. Vrátiac sa z Prahy oddal sa celou silou ducha svojho nadaného vedeckým prácam, a kto zná len trochu pomery naše, musí činnosť túto z celého srdca požeňovať. A upovedomení Slováci uznávajú zásluhy Sasínkove, lebo málo kto je tak všeobecne obľúbený jako on, ktorému sa medzi iným i tej cti dostalo, že ho najprebudilejšie mestá naše, jako Turčanský Sv. Martin a Stará Tura svojim čestným mešťanom menovali.

Sasínek súčasťnil sa pri všetkých novějších podnikoch národných, menovite pri založení „Pešťbudinských Vedomostí“ a „Maticie Slovenskej“, ktorá ho r. 1865 opatrovníkom svojich sbierok a r. 1869 v siedmom shromaždení svojom tajomníkom svojim menovala, ktorý úrad až po dnešný deň na veľký prospech vlasteneckého tohto ústavu zastáva. I nemôžeme tu zamlčať jedno, čo zajiste k tóni posledného výborového zasadnutia „Maticie Slovenskej“ náleží. Na tajomníkovi bolo pozorovať veľkú nespokojnosť, ktorej dal výraz kroz predostrenie prosby, aby výbor vyslal päť-členové poverenie k preskúmaniu a roztriedeniu prác pri „Matici Slovenskej“, aby usporiadané byly pomery úradov maticných do valného shromaždenia r. 1874, v ktorom Sasínek vzdať sa chce úradu. Kto zná pracovitost a vedecké vzdelanie jeho, tomu na pamäť prichodí, že ho k tomu vážne príčiny donucujú. Nešetrenie prác v „Letopise Maticie Slovenskej“ a v „Archive“, jaké

pri výbore na javo prišlo, mohlo ho znechutiť; lebo keď nielen „Kráľ. česká spoločnosť nauk,“ lež i maďarská historická spoločnosť¹⁾ a redakcia „Oesterreichische Revue“¹⁾ znaly oceniť historicko-vedecké zásluhy Sasinkove, musí ho to boľeť, že práve vlastní národ sa chová nešetrne k jeho historickým prácam.

No, veď i Šafárika podobný osud vypravdal do Čiech. Medzitým jednanie tohto výboru neprivedly Sasinka k tomu odvážlivému kroku, lebo do toho istého výboru priniesol hotovú písomnú prosbu. Nazdávame sa, že nesnesiteľná tarcha úradu privedla ho k tomu. Známo je ľiste, že prvý podpredseda, pán Viliam Pauliny-Tóth až privela má práce pri „Národných Novinách,“ a tak všetky temer matičné práce sú dielom Sasinkovým. Kto má pojem o jednej literárnej spoločnosti, vie, že veru jedna osoba prácam pri takej lit. spoločnosti neodolá. No, máme nádej, že keď vyslané poverenie roztriadi práce a rozmnoží úradníkov, a to slušnejšie platených, že i Sasinka neztratí „Matica Slovenská.“

Sasinek má zvláštnu zásluhu pri zakladaní slovenského gymnasia v Klástore pod Zniovom, ktorého je pokladníkom, i môže smeľe tvrdiť, že keby sa on nebol pera chytil, sotva by za tak krátky čas toľké tisíce boly sa sohnaly. I nenie podniku na Slovensku, pri ktorom by sa nesúčastnil, tak že skoro nepochopiteľná je jeho obetovosť, možná len pri tej sporivosti a skrovnosti, jakou Sasinek vyniká. Nenie divu, že Sasinek je Maďarom a maďarónom sol v očiach a že od nich mnoho už prenasledovania utrpel.

On je odchovancom nedávno zosnulého Leva Čepky a Martina Hattally. Na poli literárnom pokúsil sa ponajprv dňa 5. Sept. r. 1852 v B. Bystrickom časopise „Cyrill a Method.“ Od tej doby uverejňoval básnické i prosaické práce v „Katolíckých Novinách“, v Budinskom časopise „Cyrill a Method“,

¹⁾ Maďarská historická spoločnosť už viac historických článkov Sasinkových prevzala do svojho časopisu „Századok,“ a menovite v májovom sošite 1873 str. 341 veľkú významnosť pripisuje Sasinkom redigovanému „Archívu.“ O čom „Nár. Noviny“ v č. 68. úplne — neznáme prečo — mlčaly. ²⁾ Táto v programe 1874 upozorňuje na etnografický článok Sasinkov „Die Slowaken.“

v „Priateľ školy a literatury“, vo „Slovesnosti“, ktorú s dr. A. Radlinským r. 1863 vydávať začal. Pri prvých dvoch bol od r. 1859 hlavným spolupracovníkom, pri „Slovesnosti“ druhým redaktorom. Z naloženia primasa uhorského Scitovského zostavil „Spevník pre ľud,“ vydaný spolkom Sv. Štefana r. 1858, tiež „Spevníček pre mládež“ posial nevydaný. Ďalej spísal r. 1858 „Fabiolu“ vo znelkách, „Betlehem“ a „Trojkráľovú hru pre dietky“, obsírnu báseň na posvätenie basiliky Ostrihomskej, za ktorú obdržal od primasa Scitovského vlastnoručný prípis s odmenou. Ďalej vydal moditebné kat. knižičky: „Vzdychy malučkých“ pre útlu mládež mužskú, „Vzdychy srdca“ pre útlu mládež ženskú, „Vzdychy vernej dcéry cirkve“ pre ženské, „Vzdychy katol. kresťana“ pre mužských r. 1870.

Spomenút tiež sluší, že i v iných rečiach vystúpil na pole literatúry. Vydal: „Compendium Grammaticae latinae in usum Cleri junioris“ v Prešporke r. 1858, „Compendium Arithmeticae literalis et vulgaris“ v Prešporke 1858, „Praelectiones Philosophicae“ v Budíne 1859, „Geschichte, Statuten und Andachten der Bruderschaft des kostbarsten Blutes Jesu Christi“ v Budíne 1861, „Jézus drága sz. vére társulatának szabályai és imái“ v Budíne 1860.

No, prvé miesto v literárnej činnosti jeho sluší pričítať dejepisným prácam, ktorými sa v poslednom čase skoro výhradne zanáša. Pole toto, ačkoľvek posial u nás úplne skoro zanedbané, poskytuje mravenčej pilnosti jeho veľmi vítané pôsobište, i dúfame, že práca Sasinková nebude marná, no že prispeje znamenite a mohutne k prebudeniu a utvrdeniu národného upovedomenia na Slovensku. Dostal vydal: „Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska“ (v Skalici r. 1867 a 68 v 4 sošitoch), „Dejiny kráľovstva Uhorského“ (v B. Bystrici I. diel r. 1869 a II. diel v T. Sv. Martine r. 1871). Náklad na dejiny tieto viedol sám a vydal na ne viac jak 3000 zl., čo pri jeho veľmi skrovných príjmoch najväčšieho uznania zasluhuje. No nezdá sa, že širšie kruhy na Slovensku dovedly oceniť obetovavú snahu Sasinkovi, odbyt dejín jeho je veľmi slabý, tak žeby veru iný duch lež práve Sasinek

nevďakom týmto od ďalšej práce veľmi snadno zastrašiť sa mohol. Za to však vláda uhorská zná lepšie oceniť historické práce Sasinkovu, nemôže preca neuznať veľké zásluhy jeho o dejepis domáci a preto vyzvalo ho v Júlí 1872 ministerstvo uhorské, aby preskúmal a popísal starožitnosti župy Turčianskej. Dúfame, že i k tomuto dielu Sasinek prikróčí s vrodenuou sebe energiou a prevedie ho sebe i národu svojmu ku cti. Podobnú pozornosť obrátili na Sasinka i iní učenci uhorskí a zahraniční, menovite terajší biskup baňsko-bystrický, sveriac mu sbieranie historických dát po farách celej dieocessy k sostaveniu veľkého historického šematismu baňsko-bystrického biskupstva, ktorý koncom tohoto r. má v latine prijsť pod tlač. Miesto oddychu teda v svobodnejšom čase od prác matičných činí 14-dňové výlety po biskupstve, vykorisťujúc farské a súkromné archivy nielen pre menovaný šematismus, lež i pre miestopis Slovenska a pre horeuvedený

osvietenejšie pokolenie. Vláda uhorská, jakokolvek nepriaznive pozerá na činnosť Sasinkovu, nemôže preca neuznať veľké zásluhy jeho o dejepis domáci a preto vyzvalo ho v Júlí 1872 ministerstvo uhorské, aby preskúmal a popísal starožitnosti župy Turčianskej. Dúfame, že i k tomuto dielu Sasinek prikróčí s vrodenuou sebe energiou a prevedie ho sebe i národu svojmu ku cti. Podobnú pozornosť obrátili na Sasinka i iní učenci uhorskí a zahraniční, menovite terajší biskup baňsko-bystrický, sveriac mu sbieranie historických dát po farách celej dieocessy k sostaveniu veľkého historického šematismu baňsko-bystrického biskupstva, ktorý koncom tohoto r. má v latine prijsť pod tlač. Miesto oddychu teda v svobodnejšom čase od prác matičných činí 14-dňové výlety po biskupstve, vykorisťujúc farské a súkromné archivy nielen pre menovaný šematismus, lež i pre miestopis Slovenska a pre horeuvedený

Dejepisné práce jeho vzbudily v kruhu učencov a hlavne historikov veľkú pozornosť, tak že i — jako už spomenuto — „Kráľovská česká spoločnosť nauk“ pre zásluhy na poli historie Uhorska dňa 7. Dec. 1870 ho svojim dopisujúcim členom menovala. Avšak jeho historické studia niesú ob-

II. ČÍNSKY PAVILLON.

medzené len na spomenuté „Dejiny“; prináša „Letopis Matice Slovenskej“ väčším dielom jeho zaujímavé historické práce a i „Maticou“ vydávaný „Archív starých česko-slovenských listín, písemností a dejepisných pôvodín“ sveriený je starostlivej redakcii jeho. V predmluve k I. dielu objasnil cieľ tohoto diela tak dokonale, že kto jeho dôvody uvážil, uznať musí, že — jako bez Stritterových „Fontes“ nedá sa písať dejepis Slovanstva, bez Palackého „Fontes Rerum Bohemicarum“ nedá sa písať dejepis Čiech; tak bez započatého Sasinkového „Archívu“ ani myslieť sa nedá na dejepis života a literatúry na Slovensku; lebo bez nasbieraného materialu žiadna budova nevzniká. Neocení-li prítomnosť jeho snahy a dobrú vôľu, ocení jich vďačnejšie a

„Archív.“ — Spomenúť dlžno, že je členom spolkov: „Dedictva Svätého Jána Nepomuckého“ a „Svätého Prokopa“ v Prahe, „Svätého Cyrilla a Methoda“ v Brne, zakladateľom „Matice Slovenskej“ a „Spolku Sv. Vojtecha.“ pre ktorý napísal už r. 1860 „Životopisy Svätých a Svätíc Božích.“

Sasinek je i veľkým faktorom na poli slovenskej politiky. Roku 1865 a 1869 vystúpil čo kandidát poslanectva do snemu uhorského a pričinením sa jeho vystúpil tohože r. 1869 i žiak a mladý priateľ jeho Truchlý v hornom Honte, ktorý valne prispel zápalistým ohňom svojim a neustupnou odhodlanosťou k národnému upovedomeniu kraja toho. Ďalej píše rázne politické uvodnie články do „Národných Novín“ a jest dopisovateľom nie-

len do slovenských, no i do cudzojazyčných časopisov, prispievajú tak valne k vykoreneniu mylných o Slovákoch a snahách jích nepriateľmi roztrúsených zpráv. I za túto činnosť musí mu byť každý Slovák povďačným, lebo, s boľasťou to hovoríme, u nás na Slovensku málo sa na to dbá, aby ostatní svet vedel, začo sa pod nebetyčnými Tatrami bojuje a jaké útrapy a prenasledovania snášať musíme od „rytierskych svobodomyšlných“ našich „bratov“ Maďarov.

Toto je stručný, kratučký opis, toto neuplný obraz činnosti Sasinkovej. Sasinek je

krásnym vzorom slovenského knaza a národovca, on je rydzá skrovná povaha, povedomý svojho cieľa, za ktorý neunavene pracuje, zije i mre: dejzpytné trudoviny jeho vzbudia v národe seba povedomie a národnú hrdosť, — národ začne premýšľať o svojej hmotnej i duševnej sile, začne pracovať jednotvorne, i príjde, i zasvitne iste vzdor všetkým činským múrom „boholubej“ maďarisácie jedno krásne ráno, a —

„Bude Slovák čím bol
Medzi národami!“

Jungmannova slavnosť.

„Slavne slávme slávu Slávov slavných!“ S týmto heslom usporiadal český národ, pričinením spolku „Svatoboru,“ velikolepý národný sviatok k osláveniu storočnej pamiatky narodenin veľikého Slavian-genia, Jozefa Jungmanna, ktorý sviatok ďaleko zasiahnuť i za nivy českej vlasti, lebo i oslávenec Jungmann svojim literárnym pôsobením hlboko zasiahnuť do rozvoju nie len Českej ale vôbec i Slavianskej spisby, taktó zastanúť si do rady mužov, jakí boli Kollár, Šafárik a iní. A že slavný Jungmann i tomuto a takémuto svojmu stanovisku prímerane zmýšľal, medzi mnohým iným istotne najlepšie dokazuje jeho vyslovenie sa ohľadom zavedenia jedného, pre vedeckú literatúru súrne potrebného všeslavianskeho jazyka, toho smyslu, že on jako Čech nenastojí na prijatie Českého jazyka jako tej všeobecne prijat sa majúcej vedecko-spisovnej reči, lež že ochotne podriadi sa, keď zásluhou literárneho pôsobenia a výdobytkov umu a ducha, trebas i toho najchatrnejšieho Slavian-plemena nárečie povýšené, bude na prestol všeobecného spisovného jazyka Slavianskeho národa. Toto je osvedčenie veľikého charakteru, osvedčenie, preniknuté sebazapieravou láskou k celku, a dôstojné takého zriedkavého, na stanovisku Slavianskej pospolitosti povýšivšieho sa velumu, jako bol Jungmann. Preto hľa bola

táto, k oslave Slavianskeho literata a vedomca Jungmanna v Prahe dňa 13. júna usporiadaná slavnosť slavnosťou milovníkov Slavianskej vedy a spisby vôbec, bola literárnou slavnosťou veškerého Slavian velnároda.

A takáto slavnosť v úplnej miere zaslúži, aby až do jej charakteristických podrobností zaznačená bola aj v annáloch rozvoju našo národného života. — Zo strany Slovákov zúčastnili sa na nej pp. Pauliny-Tóth, Závodník, Mudroň, Sčastný, Bencúr, Országh, Černo, Trnkóci, E. Meličko, J. Meličko, Augustini, Pastorček.

Už dňa 11. júla nápadne oživovat počaly ulice velebnej Prahy; hostia hrnuli sa z blízkych i dialných vidiekov českých zemi a dochodili aj z iných krajín; na ruch tento neočakávané zveličil sa predpoludním dňa 12. príchodom asi sto sokolskych, asi 50 speváckych a početnych iných spolkov, pak nescíslnych vidiečanov, dostavivších sa ku milému sviatku národa.

Slavnosť zahájená bola dňa 12. večer o 5 hod. prednáškou direktora Václava Zeleného o živote a pôsebení Jozefa Jungmanna. Táto prednáška odbývala sa vo vkusne okrášlenej dvorane Meštanskej Besedy. Uprosred množstva exotických kvetín umiestené bolo sádrové poprsie oslávenca, vókol nehož zplývaly drahocenné záclony. K prednáške do-

stavilo sa množstvo vybraného poslucháčstva, menovite mnoho dám v elegantných toiletách, prezpolní hostia, zástupcovia obcí a spolkov, početní učenci, professori, studujúci atď. Spravca Zelený v dlhej dôkladnej prednáške zobrazil zásluhy veľikého Českého buditeľa, vzletupnými slovami líčil jeho snahy, jeho nemavnú obrovskú pilnosť a skvelý výsledok jeho činnosti. Prednáška sprevádzaná bola veľmi častými a hlučnými výrazmi úľuby a pochvaly.

Večer na to nasledoval průvod s pochodňami. Dlhो pred určenou dobou posiate boli všetky ulice a námestia nesmiernymi davami obecnstva, tak že potreba bola veškeréj námahy usporiadateľov, aby pri tak ohromnom návale ľudstva udržaný bol najzornejší poriadok. Průvod ubieral sa Klementínskym dvorom, Poriečím a Ferdinandovou cestou. Jako veľkolepý bol průvod, najskvelejšie dokazuje tá okolnosť, že zaujímal veškerú dĺžku nábrežia a že horelo vyše 8000 smolníc, voskovic a najpestrejších lampionov. Účastníci průvodu nepretržene pozdravovaní boli od nesčíslného obecnstva hromovými výkrikami „sláva!“ a „na zdar!“ Průvod zahájil Pražský „Sokol“ pod náčelníctvom Dr. Tyrša, s praporem a asi 200 pochodne a voskovic nesúcimi členy. Za ním „Sokol“ zo Smiechova s praporem a 40 členy. „Sokol“ z Malej Strany s praporem a 20 členy, „Sokol“ z Karlína s praporem a 24 členy, „Sokol“ z Litomyšlu, Nepomuku, Pardubic, Náchodu, Humpolca atď., všetko s praporemi a voskovicami. Druhé oddelenie průvodu otvorila hudba mestských ostrostrelcov, za ňou celý prapor členov s voskovicami. Za ostrostrelci nasledoval akad. čten. spolok s praporem a lampionami, úhrnom vyše 800 členov; na to „Svobodní strelci“ z Plzne v malebnom obleku so sviecami, počtom asi 20; za tým nasledovali čtenárske besedy, a síce: Pacovská, Lukavecká, „Tyl“ a jiné, s prápory a sviecami. Tretie oddelenie zahájila „Typografická Beseda“ s praporem a 200 členy, s lampionami; na to nasledovali besedy: Malostranská, Karlínska, remeselnícka zo Smiechova, remeselnícka z Prahy, občianská zo Žizkova, Umelecká a Meštanská z Prahy,

všetko s prápory a pochodňami. Vo štvrtom oddelení čten. zastúpený bol „Svatobor“, „Historický spolok“, „Jednota českých právnikov“, učbári a učítelia všetkých Pražských učelíšť, učbári všeučelíšť, techniky, gymnasií, reálkov, členovia kráľ. krajinského Českého divadla atď. Piaté oddelenie pozostávalo z vyslanstiev obecných zastupiteľstiev, a síce, veľmi početne dostavili sa obecné zastupiteľstvo z Lochovíce, Horinevsí, Milostínu, Žamberku, Vinohradu, Smiechova, Karlína, Holešovic, Libne, Všelís a j., podobne obecné a okresné zastupiteľstvá z Horažďovic, Sobeslavi, Pacova, Ml. Boleslavi, Žamberka, Karlína, Smiechova, Dobříše, Ml. Vožice atď. Všetky vyslanstvá niesli voskovic. V šiestom oddelení nachodila sa hudba mestskej pechoty, za ňou celý prapor čatníkov so sviecami. Siedme oddelenie otvorili spevácke spolky, a síce Pražská „Beseda“, „Boleslav“ zo Šárky, „Lukes“ zo Smiechova, „Lumír“ z M. Strany, „Slavoj“ z Karlína, „Venceslav“ z Libne, „Spevácky spolok pražských typografov“, „Pevecká akademie Umeleckej Besedy“, „Hlahol“, „Moravan“ z Kromeríza, „Žizka“ z Tábora — všetko s prápormi a lampionami. V ôsmom oddelení bol spolok Pražských voj. vyslúžilcov „Radecky“ s hudbou, sviecami a lampionami, členov vyše 200. Za nimi šly vyslanstvá záložien a pomocníč: Smiechovskej, Karlínskej, občianskej, remeselníckej, Malostranskej, „Rtute“, Svätováclavskej, Pražskej, Žizkovskej atď. atď., na to hospodársky klub a spolok litografov. Deviate oddelenie zahájil obchodnícky spolok „Merkur“ s praporem a sviecami vyše 200 členov; za ním nasledovala „Obchodníka akademie československá“ so 60 členy a lampiony, na to deputácie klubov: národného, historického a českého; priemyslová jednota, živnostensko-čtenárska jednota v Karlíne a j. Desiaté oddelenie zahájili remeselnícke družstvá (cechy), a síce krajčírí, mäsiari, obuvníci, rukavičkári, pozlacovači, rezníci, sladovníci, bednári a j., všetko s prápormi, hudbami a prepočetnými lampionami a všetci v rovnošatách. Jedonáste oddelenie otvorila hudba mestských granátnikov, za ňou vyše 80 granátnikov v krásnej rovnošate. V dva-

nástom oddelení nachodil sa Pražský „Oul“ s hudbou, 2 prápory a vyše 200 účastníkami. Poslednie oddelenie zatvorily delnícké spolky a síce delníci krajčírski, kolári, tokári, Karlínska beseda, izbo-maliari, plecháři, „Kotva,“ puškári, zámočníci, mlynári, klobučníci, zlatníci, garbiari, grznári, barviari (hodbabia), „Vltavan,“ truhlári, lakýrníci, kovári, komináři, barviari (koží), pokryvači, zedníci, kožušníci, ocelári, pilníkári, Karlínski zámočníci, truhlári a bednáři, spolok „Mandarínov“ z Karlína a Pražski knihári, všetci v patričných rovnošatach, s lampionami a voskovicami, sprevádzaní piati hudebnými sbory.

Všetky tieto deputácie a spolky išly v hustých radoch, a v každom rade bolo 6 členov; kým celý průvod prešiel popri punkte, na ktorom sme my dvanásti synovia Slovenska stáli, to trvalo úplných sedem štvrtí hodín.

Kadenáhle průvod vstúpil do dvora Klementínuma, uvítal ho gymnasiálny spravca (na čele veškerého gymn. žiactva) vzletupnou rečou, na čo studujúci zaspievali slavnostniu kantátu. Dvor bol veľmi vkusne okráslený, celé gymnasium bolo osvetlené, a v jednom okne žiaril sa vkusný transparent s prímeraným nápisom.

Množstvo domov už dňom predtým ozdobeno bolo prápormi, čečinou a draperiami. Večer ale byly v ulicach, nimiž ubieral sa průvod, mnoho okien osvetleno, vo mnohých byly aj transparenty, poprsia oslávenca atď. Keď průvod došiel na nábrežie, ožiarily ho elektrickým svetlom zo streleckého ostrova a množstvo prskavíc lietalo k oblohe. Na Ferdinandovej ceste vynikaly ozdobením predovšetkým miestnosti akademického čt. spolku; prosrednie tri okná průčelia premenené byly na transparenty; v središom okne bol priesvitný obraz, predstavujúci J. Jungmanna, nad nim v žiari skvel sa rok 1773 (rok to jeho narodenia); kolom obrazu vinul sa nápis: „Osvětou k svobodě!“ v okne na pravo skvel sa nápis: „V Jungmannově srdci národ,“ na lavo „V srdci národa Jungmann;“ ostatnie okná ozdobené byly sochami Čechie a Slávie, a pred budovou žiarilo sedem hviezd, sostavených z plynových plamienkov. No najskvelejšie miesto osvetlenia náleží námestiu P.

Marie sňaznej a Širokej ulice; bolo tam tak rečeno more svetiel, ktoré z noci зробilo biely deň. Ostatne aj iné ulice byly slavnostne ozdobené a osvetlené. No a keď valily sa už po všetkých ulicach velikánske vlny davu ľudstva, na priestranstve okolo pomníku išlo to už takrečeno o život. Stisk tu bol, o akom som ani pochopu nemal; div, že sme tie domy neroztláčili, a preca všade panoval ten najvzornejší poriadok, a neprajúci darmo škodoradostne číhali na dajaký zmatok abo srážku nadšeného obecenstva s udržovateľmi poriadku.

Dokým průvod neprirazil k pomníku, hrala hudba Kolinského „Sokola“ národné piesne atď. Keď ale objavily sa prvé rady Pražského „Sokola“ s pochodňami, postavila sa hudba Sokolských jednôt na čelo. Průvod ale zatočil sa do širokej ulice. Nemožno slovmi opísať plamenné nadšenie, ktoré tu naraz zachvátilo veškeré jak s průvodom kráčajúce tak stojacie obecenstvo, keď Sokolské čaty so vztýčenými, sriebornými sokolami ozdobenými zástavami defillovaly vokol prezatymného, skvele ožiareného Jungmannovho pomníku, a ktoré nadšenie v hromovitom „sláva!“ a „na zdar!“ dostávalo výmluvného výrazu a jakoby na velenie obnažily sa všetky hlavy. No bol to výjav veľkolepy, uchvacujúci; a tieto výjavy opakovaly sa pri príchode každého oddelenia, keď klonily sa kolom pomníku nesené zástavy pred obrazom oslávenca. A keď došlo zastupiteľstvo mesta, s mešťanostom Prahy, p. Jozefom Huleš, na čele, k pomníku, opäť zhrnelo ulicou nadšené volanie „sláva!“ a „na zdar!“ Obecné zastupiteľstvo vnišlo do ohradeného priestranstva kolom pomníku a za nim ubierali sa spevácke spolky, aby zaujali vykázané jim miesto za pomníkom na tribúne, kde predniesli slavnostnú kantátu od K. Bendla. Spev riadil sám pôvodca skladby a previedol ju so vzornou precísnosťou. Po odspievaní kantáty tiahla ostatnia časť průvodu vokol pomníku, na čo nasledoval rozchod. K zvýšeniu slavnostného dojmu nemálo prispelo magnetické osvetlenie pomníku, riadené prístrojom p. J. Hájka. Bol to průvod v každom ohlade imponantný, boľa to dôstojná

predihra na to nasledovavšej slavnosti Slavian národa. Na staroslavnom Žižkove, kde cez celý deň vlál velikánsky prápor, o siedmej hodine započala sa strelba mažiarov a o 9. hodine, keď hnuľ sa prievod z Klementínuma, zapálené boly na výšiniach slavnostné vatry, ktoré počas celého prôvodu svojou rudou žiarou osvecovaly dialný vidiek Českej vlasti.

Počasie bolo utešené; rozchod preveden v najväčšom poriadku, po ktorom čulý život panoval až do pozdnej noci jak na ulicach, tak v hostincoch a menovite v zahradách. I my dvanásti, osviezení na duchu velikolepým vidoviskom slávy prebudilého národa, utiahli sa do jednej takejto zahrady, občerstviť sa i telesne pár lahvami Plzeňského vytečnicka.

Pre deň slavnosti (13. júl.) ustanovený bol nasledujúci poriadok:

O 5. hodine rano strelba na streleckom ostrove; o 7. hodine sriadaovanie prôvodu na Letnej (Belvedere), o 1/2 9. hne sa slavnostní prôvod z Letnej a potiahne po moste Fraňa Jozefa, Alžbetinou cestou, po Priekopách, Ovocnou ulicou na Františkánske namestie ku soche oslávenca Jungmanna.

O 7. hodine rano schádzanie sa jazdcov čili banderíí na Belského silnici pod Letnou, neďaleko Fraňa Jozefovho mostu, a jich sriadenie sa do šíkov. V museume na Priekopách o 1/2 9. shromažďovanie sa: Slavianských hostov a vyslanstiev, klubbov a politických spolkov, zástupcov okresných a obecnych zastupitelstiev, profesorov university a techniky, profesorov na sredních školách a Česko-Slovanskej obchodnej akademie, vedecké a učené spolky, pak slavnostní výbor. Schádzanie sa spolku Pražských mäsiarov a udeninárov v Truhlárskej ulici, vidieckych rezníkov v Sükennickej ulici. Sídenie sa poslanstiev ženských spolkov na tribúnach na mámeští u Panny Marie Šňaznej.

Prôvod hnuľ sa z Letnej o 1/2 9. hodine pred poludním, čo oznámeno strelbou z mažiarov na Žižkove a na Streleckom ostrove, a išiel k Jungmannovej soche v nasledujúcom poriadku:

Hudba. Prvé oddelenie banderiuma. Akademický čten. spolok a ostatnie akademické

spolky. Hudba mestskej pechoty. Sbor mestskej pechoty. Besedy učiteľské, čtenárske, remeselnícke, občanské, umelecké a mešťanské. Spolok „Oul.“ Spolky remeselnícke, delnícke a besedy. Hudba mestských granátníkov. Sbor mestských granátníkov. Hudba. Pražský Sokol a ostatnie telocvičné spolky (bolo jich úhrnom 125). Vidiecké spevácke spolky. Pražské spevácke spolky. Slavianskí hostia a deputácie. Klubby a politické spolky. Okresnie zastupitelstvá. Obecné zastupitelstvá. Universita. Technika. Českoslovanská obchodnia akademie. Professori sredních škól. Vedecké spolky. Slavnostní výbor. Hudba. Sbor mestských ostrostrelcov a ostatnie strelecké sbory. Spolok svobodných strelcov v Plzni. Záložny. Hospodársky klubb a ostatnie hospodárske spolky. Kráľovské zemské České divadlo. Spolok „Merkur“ a ostatnie obchodnícke spolky. Priemyslové jednoty. Horníci. Hasičské sbory. Spolky divadelních ochotníkov. Hudebné spolky. Čtenárske besedy. Hudba. Vyslúžilci (veteráni). Druhé oddelenie banderiuma.

Členovia väčšej časti spolkov boli v rovnošatách; každý spolok mal svoju zástavu; veľmi mnohé spolky mali jazdcov i pešiakov a hudební sbor. Veľmi vkusné rovnošaty mali sládkovia, tesári, mlynári a j. Plechári niesli v svojom sredku rítýra na koni z plachu; provazníci niesli „stanice“ (žrde zástav), na ktorých miesto práporov vlialy krásne konope, podobne bohatým vlasom Víl.

Takto tiahol obrovský prôvod z Letnej, kde sa asi do 50.000 divákov shromaždilo bolo, slavnostne ozdobeným mestom a ludom husto posiatými ulicami k Jungmannovej soche; prôvod bol tak dlhý, že od doby hnutia sa prvých jeho šíkov z Letnej po dorazenie posledních šíkov ku soche uplynula doba asi dvúch hodín.

Dámy sedely na tribúnach. Zastúpené tam byly vyslanstvami nasledujúce spolky: „Slávy dcéra“ z Jindrichovho Hradcu, 12 dám v rovnošate s trojbarevnými šíarpami a trojbarevnými kokardami na ľavom rameni; „Spolok paní a dievok“ z Chrudimu, podobne 12 dám; „Vlastimila“, spolok z Čáslavi; „Zora“ z Táboru, 14 dám; „Spolok paní a dievok“

z Nymburku; „Ludmila,“ ženský spevácky spolok z Pardubic; „Libuša“ z Horovic atď. atď., — slovom, bol to utešený veniec krásavíc, v jíchžto cudných hrudach bijú tie najvernejšie srdcia k vlasti a národu. Ej, milé naše Slovenky! bol bych Vám poprial tohto veľkolepého vidoviska, žeby Ste sa pohľadom na oduševnenie ušlechtilých českých dám i Vy utužily boly vo vrelom milovaní svojej reči, svojho národa a jeho slavných pamiatok.

Nedaleko sochy prihotovené stálo rečníšte, obrátené čelom k otvorenej strane námestia a Ferdinandskej cesty; opodiaľ, pri samej soche, stál základní kameň ku postaviť sa majúcejmu Jungmannovmu pomníku na tom mieste, kde v deň tejto slavnosti stál dočasný pomník zo sádrovej sochy oslávenca na drevennom podstavci.

Práve bila desiata hodina, keď prvá čata banderiuma sredi ľudstvom nabitých ulíc dorazila na námestie a defilovala vókol pomníku. Uvítaná bola nadšeným volaním „sláva“ a pozdravmi, vlním bielych ručníčkov sprevádzanými z tribún. A cez celú dobu defilovania prôvodu, ktoré takmer dve hodiny trvalo, objavoval sa ustavične jeden výjav: prápory klonily, hlavy obnažovali sa a z prôvodu ku kvetistým tribúnam a z tribún ku prôvodu zaznievalo nadšené volanie „sláva!“ a „na zdar!“

Keď podľa programu prešla prvá časť prôvodu okolo pomníku, vyšli spevácke spolky na tribúnu, pre ne za pomníkom prihotovenú, a za nimi obecné zastupiteľstvo, polit. klubby, Slavianské deputácie a hostia rozostavili sa kolom rečníšta u základnieho kameňa. V prvom rade zasadli: historiograf Českého kráľovstva, dr. Fr. Palacký, dr. Fr. Lad. Rieger, mešťanosta Prahy Jozef Huleš, jeho námestník Ot. Zeithamer, gróf Ján Harrach, gróf *Indrich Clam-Martinić*, knieža *Juraj Lobkovic* a j. A keď už všetko rozostavené a poriadok učiněný bol, zaspievaly spevácke spolky pod spravovedením *Karola Bendla* kantátu: „Tichému geniovi,“ skladba od K. Podskalského, na osnovu *Elišky Krásnohorskej*. Znela ona nasledovne:

Mluva ta sladká, již jsi vlasti dětem
oživil ducha nesmrtelným vzletem,
věčně tě slavi, dobrý genie!
Českého slova zpěv ti k upomněnce
perli se rosou v zeleň slavověnce,
každý, jenž libým zvukem ožije.

Nechť světa králů dozní jména skvělá,
nechť bohům války vadne vavřín s čela,
doba své modly sama troskotá:
Genie! přijmi prvotiny vděku,
ježto ti vzdává ze hlubiny věků
národa tvého paměť stoletá.

Pozdrav to tichý, lká i plesá zpola,
k otcí jak syn kdy osirelý volá,
s odkazem lásky jeho v světě sám.
Přijdou však po nás věky slavnou řadou,
jež tvého věnce nesmrtelnou vnadou
ozdobí, otcé! šťastné Slávy chrám.

Za touto veľmi znamenite exekutovanou kantátou vystúpil na rečníšte povšečne ctený vodca a miláčok Českého národa *dr. Fraňo Ladislav Rieger*, a dojímavými slovy predniesol nasledujúcu reč.

„Národe můj! — hovorím národe můj! lebo vidím, po čom som vždy túžil, čo som vždy vidieť dúfal, vidím zástupcov všetkých vrstiev národa môjho, vidím statných synov a spanilé dcéry, spojených jedinou myšlienkou nadšenia, jediným duchom, duchom vďačnosti a hrdosťi nad skutkami jedného z našich duševných veľikánov.

Vidím tu tých, ktorí za národ môj myslia bujarou hlavou, ktorí zaň cítia vrúcim srdcom, ktorí zaň pracujú duchom a rukou, ktorí sa zaň obetujú, ktorí ho riada a učia, ktorí zaň trpeli prenasledovania, ktorí zaň trpeli v žalároch a ktorí odhodlaní sú zaň umreť.

Vidím pred sebou celú hlavu národa nášho, hlavu, ktorá ho spravuje a také myšlienky a riadiace hlavy nemal náš národ od osudných dob Belohorskej bitky. Vtedy padla hlava jeho, hlava riadiacia a myšlienka na staromestskom námestí a trup národa uložený do hrobu, lebo zdal sa mŕtvý, avšak časom trhol žilou, časom zastenal o hrdlo stiesnené, časom vyrval sa vzdych z prsú ranených, a hľa, na tej mŕtvole stal sa zázrak, zázrak spôsobený láskou. Znáte sochu na staromestskom námestí, o ktorej hovorí bájka medzi ľuďom

rozsirená, že je to socha Brunevikova, socha, ktorá nemá ani hlavy ani prsú, a v ktorej videl jedu náš básnik, Jaromír Erben, osudné znamenie odnárodnenej vtedy Českej šľachty a hovoril: Nadejí se nehonoste, dokud na tom trupu nová hlava a nové srdce nevyroste! A hľa zázrak, ktorý žiadal básnik, stal sa nielen na Českej šľachte, stal sa na celom našom národe. Tolko životnej sily mal trup, pochovaný do hrobu, že si utvoril novú hlavu a nové srdce! A hľa, náš národ povstal z hrobu s koruhvou silne objatou, s vedomím sily, s hlavou, ktorá jasne vie, čo chce, a ktorá statným srdcom všetko previedie, o čo sa zasadila.

A keď tak už vyplnilo sa želanie básnika, keby vyplnilo sa i moje želanie, aby našiel sa ten stratený meč, avšak nie ten meč, ktorý velí: všetkým hlavy dolu! — ale ten meč, ktorý je plameňom národného nadšenia, ktorým by chcel máchnuť nad vašimi hlavami a riečť: všetkým hlavy hore! A vedzte a cíťte to všetci Čechovia, že zase žijeme, že budeme žiť ďalej! a hohdá žiť v plnom živote na vzdor našim hrobárom! A keď tak náš národ tak rečeno nenazdajky prišiel k novému životu, nezapomína svatú povinnosť, povinnosť vďačnosti k tomu, ktorý ho vyviezol z hrobového sna, lebo je pamätlivý, že beda národu, ktorý nepozná svojich prorokov, a národ, ktorý si nezná vážiť svojich geniov a dobrodincov, nenie jich hoden. Národ nás pak zná sa k tejto povinnosti, a tejto svatej povinnosti venovaný je dnešný slavnostný deň. — Sto rokov tomu, čo zo skrovnej chyže vyšiel veľiký duch, duch, ktorý mal byť mocným vlivom na osudoch celého nášho národa, duch nášho Jungmanna!

Slávime sviatok, sviatok národnej vďačnosti, pripomínajúc si dielo Jungmannovo, pripomínajúc si i naše národné prebudenie, pripomínajúc si i tých statných jeho pomocníkov pri tomto diele národného vzkriesenia.

A pánovia a rodáci, bolo to veľiké dielo a boli to veľkí delníci. Gräcka báj pripomína, že medzi Gräkmi povstali mužovia, ktorí pobíjajú divoké potvory, prekliessni ľudstvu nové cesty divokými hvozdy, vysušili močariny a skrotili vzdor prírody. A takých mužov

nazyval Gräcky národ bohorovnými, nazýval jich heroy. A takých heroov mal v neďávnej dobe i náš národ, lebo jim bolo kliessniť nové cesty zarostlou a neschodnou pustinou, bolo jim zúrodniť bahno netečnosti a národnej nečinnosti, i bolo jim porážať všetky divoké, jedovaté šelmy.

Porovnajme stav nášho národa, jaký bol vtedy, keď naši heroovia ujali sa diela pred pol stotím. Šľachta vtedy nášmu národu naprosto odcudzená, jazyk jeho neznajúc a užívajúc ho len k pošklebkom, pohrúžená v hnusnej servilnosti nahor a odstrkujúc sa sama od svojho národa pýchou a nechufou, nemajúc duchovného presvedčenia, ani národného ani politického. A mešťanstvo tehdašie, biedne poklonkujúce pred každým mizerným perojezdcem bolo šťastné, keď mohlo pochlúbiť sa tými dakofko omrvinami, abych tak riekol, profuntu vzdelanosti, ktoré podávaly sa nám v tehdajších „hauptschulach.“ A vedľa toho tá úplná prázdnota ducha i srdca a i ten zdedený starodávny priemysel na počiatku úplného úpadku, ponevác nebolo ani vecného vzdelania ani kapitálu.

A jaký bol vtedy stav nášho roľníctva! Roľník vtedy tlačný ešte poddanstvom a robotou, trnuci a biedne laziaci pred každým biednym korbáčnikom, ktorý vo svojej nadutosti trúfal si opakovať, že sedliak je jako vrba, ktorá rastie tým lepšie, čím viac sa reže.

A kde mešťanstvo a roľníctvo bolo ešte v stave tak otrockom, v jakom mohlo byť naše delníctvo? Vtedy nestaral sa nikto o záujmy národa a ľudstva, vtedy nebolo Českej literatúry, nebolo Českých škôl, leda tie biedné národné školy, ale riadené duchom nenárodním, odnárodňujúcim. Vtedy nevyšlo tolko tlačných a poučných slov medzi Český lud za celý rok, čo jich vynde teraz za jeden deň.

A keď nebolo ani škôl ani kníh, z ktorých by sa mohol Čech vzdelat, jak prirodzene musela upadnúť vzdelanosť Česká i sám Český jazyk v záhubu a sosprostáčit! Či div, že slabí duchovia začali sa stydiť za Český jazyk ba i za České meno, ba našli sa i takí, ktorí podobní boli onomu nečistému vtákovi, ktorý kalí hmiezdou, z ktorého sa narodil, jako tie deti, ktoré hádzu kamenia

a smeti do stúadne, z ktorej sa napily. Vtedy veru bol už došiel Český národ k tomu poníženiu, že vyplnilo sa na ňom domnelé proctvo slepého mládenca, že bude Čech tak vzácny na Pražskom moste, jako jeleň so zlatými parohy, lebo by si bol mohol stáť celý deň na Pražskom moste a nebol bys videl jediného Čecha uvedomelého a hlásajúceho hrdo, že je Čechom. Keď národ nás

bol tak kleslý, jak hrdinská musela byť mysel tých, ktorí trúfali si povzniesť ho opäť. Jak velická musela byť láska, jak svätá jích láska k ľudu a k svojmu národu, keď trúfali si opäť dať život mŕtvole národa, ktorý sám Dobrovský pokladal už za neschopný života. Jak velická musela byť tvoriaca sila tých mužov, ktorí trúfali si z tohto blata urobiť zase Apolla.

(Pokračovanie nasleduje).

Svetová výstava vo Viedni.

(Vyobrazenie na strane 181 a 185).

Prvý Máj roku 1873 je velevýznamný. Ráno toho dňa prelietla ďalekopisnými, celú zem našu obľáčajúcimi, drôtami až do tých najvzdialenejších končím tá zriedkavá zvesť, že veľké, čo svet svetom stojí, piate, no všetky posiaľ prevyšujúce, tohto druhu dielo vo Viedni dokonané je. Anglia a Francúzsko zdaly sa mať posiaľ výsadu medzinárodných výstav. Prvá svetová výstava bola r. 1851 v Londíne, r. 1855 nasledovala druhá v Paríži, potom tretia r. 1862 v krystalovom paláci v Londíne a r. 1867 opäť v Paríži. Dňa 24. Mája r. 1870 došiel návrh sriadenia svetovej výstavy vo Viedni cisárskeho povolenia, a

1. Mája tohto roku bola vystava slavnostne otvorená. Aby sme ctené čitateľstvo svoje aspon z najčelnejších častkami obrovského tohto diela obznámili, budeme podávať dľa možnosti vyobrazenia najhlavnejších a najzajímavejších budovísk vystavných. Dnes podávame dva obrazy: „Vniutorný pohľad Rotundy“ (na str. 181) a „Čínsky pavillon“ (na str. 185). O obrazoch samých premluvíme na svojom mieste; lebo už v budúcom čísle uverejňovať začneme zvláštny článok o viedenskej výstave, i myslíme, že sa veľmi zavďačíme Bratom a Sestrám slovenským, najme tým, ktorí výstavu nevideli.

Listáreň redakcie a administrácie.

Poslední August je tu a do 400 odberateľov neposlali nám posiaľ svoje celoročné, a krom toho asi 200 svoje polročné pred- či nedoplatky. Tu prestáva každá poesia, tu uznať musí každý: a preto ešte raz vyzývame úctive svoje ctené čitateľstvo, by nám svoje podlžnosti čím skôr, behom Septembra, doposlali, lebo ináč budeme prinútení vydávanie časopisov našich zastaviť a slovenskí Bratia a Sestry môžu čakať roky a roky, kým bude môcť slovenský beletristický časopis vychádzať. Myslime, že to nemusíme odôvodňovať. Menoslov odberateľov našich sdelime na konci, keď to budú okolnosti požadovať. — P. M. M. v Celovci. Nechváľte nás tak veľmi, zanikajú u nás Stúrove časy. I my sme toho presvedčenia, že „uzajemno i složno delovanie nam pomaga do budúcnosti krasne;“ no u nás to mnohí uznať nechcejú, lamentujú, kritisuju, kričia — a nič nerobia. — P. M. D. v P. „Besednicu“ tú píšete vo forme listov, tak nám bude veľmi vítaná. Básne uve-

rejníme. Zdravstvujte! — P. M. A. v R. Číslo 6. poslali sme Vám už druhýraz; keď Vám ešte nečo chýba, píšete, pošle sa Vám vďačne. — P. J. B. v P. Dieky. — P. Aelx P. v R. Odpustte, bol som na výstave viedenskej a tak sa Vám čísla hneď poslať nemohly. — P. L. G. v B. B. Životopis Sládkovičov prišiel. Dieky, uverejníme, jak dožijeme; sdelíme ho i „Svëtozoru.“ — P. A. B. v B. Čísla dľa udania Vašho išly riadne do Gemera. Posielame Vám jich znovu všetky. — Chyby tlače v článku „Výlet do Tatier“: Na str. 127, v stl. I. r. 5. slovo 3. má byť „Spanodolinčianky;“ v stl. II. r. 8. sl. 4 miesto „7000“ má stáť „700;“ r. 18. 3 sl. má byť: „majúcu“ tablu tohože piesočníka;“ na str. 128. v II. stl. 4 r. 2. sl. má byť „Sesseli anuum;“ na str. 165. I. stl. 4 r. 1 sl. má byť „vyplnené.“ II. stl. r. 21. má stáť „tíšina;“ r. 25. 3 sl. má stáť „topila.“ Iné si ct. čitateľ sám opraví. —

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievidzi (Privigye):

Celoročné na „Orla“ a „Slovesnosť“ 4 zl., polročné 2 zl. r. č. — Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia oba časopisy za 2 zl. „Orla“ a „Slovesnosť“ možno i osobytne obdržať a vtedy stoji „Orla“ 3 zl., „Slovesnosť“ 1 zl. — Oba časopisy vychádzajú ročne vo 12. sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na štvorke. — Roč. II. a III. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihtlač.-úcast. spolok v T. Sv. Martine.